

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

ЯЦКАНИЧ Ангеліна Віталіївна

**Фіскальний простір України: сучасні тенденції та
макроекономічні ефекти функціонування / Fiscal
Space of Ukraine: Current Trends and
Macroeconomic Effects of Functioning**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФФАМ-21
А. В. Яцканич

Науковий керівник:
к.е.н., доцент С. Д.
Герчаківський

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ___ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ	7
1.1. Дефініція «фіскальний простір» у вітчизняному та зарубіжному науковому полі	7
1.2. Взаємозв'язок фіскального середовища і фіскального простору.	14
Висновки до розділу 1	
РОЗДІЛ II. ФІСКАЛЬНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ	26
2.1. Сучасні виклики та загрози податковій системі України	26
2.2. Діяльність податкових інституцій в контексті формування фіскального простору держави	34
2.3. Аналіз ризиків функціонування фіскального простору України	40
Висновки до розділу 2	
РОЗДІЛ III. ПРАГМАТИКА РОЗШИРЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНИХ ПРАКТИК	48
Висновки до розділу 3	
Висновки	60
Список використаних джерел	63
Додатки	

ВСТУП

В умовах потужної глобальної епідемії Covid-19 та глобалізація світового фінансового процесу є основою для радикальних змін у міжнародній, геоекономічній та соціальній культурі, основою для впровадження сучасних наукових досліджень. При здійсненні масштабних змін необхідно раціонально підтверджувати фінансовий процес, проводити по ньому поглиблені дослідження та багатовимірні об'єктивні дослідження, які, безумовно, також входять до сфери наукового знання.

Ми вважаємо, що це призведе до появи безлічі різних категорій, які не завжди узгоджуються одна з одною: в одних випадках вони повторюються, в інших випадках не вистачає простої логіки або в принципі дослівно перекладені з іноземної літератури. Приходьте, окресліть їх зміст неправильно. Однак деякі визначення використовуються як синонімічні відповідності у фінансовій літературі, але ці визначення мають деякі різні характеристики. При розробці теоретичних методів фіскального середовища перед нами постає завдання не сформулювати послідовне, схоже чи дуже тотожне пояснення його сутності, що позбавляє можливості поглибленого розуміння характерних процесів, механізмів чи явищ. Пізніше ці недоліки зазвичай переносяться на фактичний рівень і вступають в протиріччя з чинним податковим законодавством.

У контексті кваліфікаційної перевірки зазвичай визначаються деякі визначення: фіскальний простір (середовище) (англ. *fiscal space*), найкраще фіскальний простір (середовище) (англ. *optimal fiscal space*), оптимальний фіскальний простір (середовище) (англ. *sufficient fiscal space*), а також фіскальне середовище (англ. *fiscal environment*).

Наукова версія, підтверджена теорією фіскального простору, знайшла відображення в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників: В. Базилевич, В. Валігура, Г. Василевська, Дж. Кім, Ю. Іванов, Т. Єфименко, В. Кремінь, А. Крисоватий, М. Кюреші, А. Луцик, М. Мельник, С. Овсяк, А. Острі, А. Оукен, Н. Савчук, А. Соколовська, В. Суторміна, А. Тимошенко, П. Хеллер, М. Хомяк, С. Юрія та ін. Одночасно труднощі діяльності та розвитку

фіскального місця за умов глобальної сильної епідемії залишається невичерпною.

Ми твердо віримо, що «фіскальний простір (середовище) є постійною категорією, і його формування, доступність та розвиток не залежать від якісних характеристик компонентів, які заповнюються».

Однак при визначенні його сутності необхідно враховувати не лише елементи фіскального простору, а й вплив на макросоціальне економічне становище країни, умови життя громадян та всебічний суспільний розвиток. Тим не менш, простір (середовище) - це постійний рух, що супроводжується позитивними змінами за рахунок симбіозу його складових. Тому головна позиція полягає у з'ясуванні всіх можливостей порівняння з іншими подібними формами, тобто у визначенні різних характеристик похідного визначення фіскального простору.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів формування фіскального простору України в надскладних умовах глобальної пандемії.

Для досягнення мети дослідження було поставлено та вирішено наступні задачі теоретичного, методологічного та практичного характеру:

- охарактеризувати дефініцію «фіскальний простір (середовище)» в контексті різних наукових підходів;
- розкрити теоретичні напрацювання щодо взаємозв'язку фіскального простору та фіскального середовища;
- вивчити практику функціонування податкової системи в Україні;
- дослідити особливості діяльності податкової служби в умовах розвитку Ковід-ризиків;
- здійснити дослідження прогнозування фіскальних ризиків, що спливають на фіскальний простір (середовище) України;
- запропонувати напрямки удосконалення вітчизняного фіскального простору з урахуванням європейських стандартів оподаткування.

Об'єктом дослідження є фіскальний простір (середовище) держави.

Предметом дослідження є діяльність податкових органів України.

Випускна кваліфікаційна робота виконана на 74 сторінках. Аналітична частина роботи представлена в 15 рисунках, 6 таблицях, 4 додатків. Список використаних джерел налічує 60 одиниць.

РОЗДІЛ I

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

1.1. Дефініція «фіскальний простір» у вітчизняному та зарубіжному науковому полі

Об'єктивний цивілізаційний процес сучасності та вплив фактора Covid змінили національну економіку та істотно вплинули на формування нової парадигми національного розвитку, як конкурентного учасника обмінів між країнами у глобальному масштабі. Фіскальні відносини країни є результатом її податкової та митної політики, які виникають з метою досягнення узгодженості інтересів її внутрішніх учасників.

Платники податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів, обов'язкових платежів прагнуть зменшити податковий тягар, громадянам потрібні високі суспільні блага, як податкові знижки, збори, обов'язковий платіж, збори, справедливий результат обов'язкового платежу, держава з метою здійснення свого зв'язку між країни в глобалізованому світі. Вона намагається створити ефективний ресурсний додаток, основним джерелом якого є оподаткування. За цих умов формується фіскальний простір (середовище), природа якого ще до кінця не визначена.

Як зазначає Г.В. Василевська, сучасна фінансова наука потребує рішень у сфері формування найкращого національного фіскального простору як важливого чинника побудови ефективної соціально-економічної системи [15, с. 110].

Концепція фіскального простору використовується не лише для підтвердження доцільності бюджетних обмежень, а й для обґрунтування збільшення фінансування освіти та охорони здоров'я, що надалі має забезпечити відчутні позитивні результати за рахунок підвищення рівня людського капіталу. Тому поняття фіскального простору є важливою частиною бюджетного аналізу, а формування фіскального простору є постійним для країн та міжнародних фінансових організацій [17].

Різні аспекти створення національного фіскального простору є важливою частиною досліджень багатьох науковців, зокрема: А. Майби, у роботі якого розглядається механізм фіскального та податкового нагляду та окреслено його взаємозв'язок з фіскальним простором, підтверджується його структура та схема використання. області Т. Єфименко, член-кореспондент НАН України, який запропонував метод координації та вибору важелів управління державними фінансами в умовах високої економічної невизначеності; О. Степанова - процес всебічного розгляду методу формування та діагностування фіскального простору системи охорони здоров'я, авторський колектив очолює А. Крисоватий, який розглядав питання формування фіскального простору в процесі розвитку глобальної інтеграції, О. Д'якова, Л. Перекрестова [17], проаналізували застосування фіскальний простір у світовій практиці.

Хочемо зазначити, що проблема формування та використання фіскального простору (fiscal space) є особливо важливою в дослідженнях закордонних дослідників, серед яких: І. Лозано-Еспітіа, Й. Йуліо-Роман (I. Lozano-Espitia, J. Liñio-ghotap) [11], Д. Бехера, У. Даш (D. Behera, U. Dash) [3], Й. Аізенман, Ю. Інярак, Н. Нгуєн, Д. Парк (J. Aizenman, Y. Jinjarak, Hien Thi Kim Nguyen, D. Park) [1], А. Чеббі (A. Chebbi) [6], А. Гош, Й. Острі, М. Квуреші (A. Ghosh, J. Ostry, M. Qureshi) [7], О. Стерск (O. Sterck) [14], М. Каддар, Н. Сахеніан, К. Сеноуці, Е. Мосні, Н. Садр-Азоді (M. Kaddar, N. Saxenian, K. Senouci, E. Mohsni, N. Sadr-Azodi) [9], Д. Сассімон, Б. Сампенхоут, М. Ферру, М. Раффінот (D. Cassimon, B. Campenhout, M. Ferry, M. Raffinot) [5], М. Мосес, А. Наакенстад, Й. Діелеман (M. Moses, A. Naakenstad, J. Dieleman) [12], Б. Неер, В. Політо, М. Вікенс (B. Neer, V. Polito, M. Wickens) [8].

Характеристики формування фіскального простору та його подальшого використання привертають увагу керівництво та аналітиків міжнародних фінансових організацій та аналіз міжнародної фінансової організації, Міжнародного валютного фонду, Світового банку [10], Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) [2], Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) [4], Міжнародна організація праці [13].

Зверніть увагу, що в українському словнику [17] визначення «фінанси»

трактується як відношення до фінансів та фінансових вигод. Етимологія цього слова походить від лат. *fiscus*, що означає «країна», *fiscus* «скарбниця, скарбниця». Тому під поняттям «фінанси» розуміють пільги національного бюджету та ефективність формування та використання ресурсів національного бюджету.

В умовах цивілізаційних змін відносно однорідне поняття «простір (середовище)» набуло нового наукового забарвлення, що призвело до розширення понять і категорій приладів, у яких починають виділяти їх види: економічний, фіскальний, соціальний, інформаційний, інноваційний та інші.

Зверніть увагу, що простір (середовище) – філософську концепцію, яка цікавить мислителів різного віку. Данилян О. та Тараненко В. помітили, що при розв’язанні проблеми природи та характеристик «простору» в історії філософії часто розрізняють два поняття: субстанційне та реляційне [16]. У фізичному підході, який переважав у XVII ст. і домінував до XIX ст., прихильниками якого були Епікур, Декарт, Ньютон та інші, простір (середовище) співіснує і не залежить від матеріальних понять. Реляційний метод досі об’єднує прихильників, зокрема Лейбніца, Арістотеля та Гегеля, які вважають, що простір (середовище) є формою існування певних матеріальних об’єктів, а не окремою сутністю. Тому положення та співіснування об’єктів відображені в понятті «простір (середовище)» — матеріальна форма, ключовими ознаками якої в усіх матеріальних системах є структура, тривимірність, об’єктивність, вічність, відносність, нескінченність та елементи., багатогранність, взаємодія та співіснування [16].

Тому два поняття «фінанси» та «простір (середовище)» мають різне значення, але разом вони становлять нове поняття, суть якого досить обширна у визначенні ефективного джерела бюджетних ресурсів та їх подальшого розвитку. бути асоційованим. Напрямок модернізації економіки та інші цілі розвитку [17]. На основі наукового погляду на визначення та тлумачення «фіскального простору (середовища)» ми провели системне дослідження наукового погляду на економічну природу фіскального простору, як показано на рисунку 1. 1.

З цього випливає, що сучасну інтерпретацію сутності поняття «фіскальний простір (національне середовище)» слід поділити на чотири напрями: цілі; індикативні; ресурси; мобілізаційні. Кожен з цих методів має свої переваги і недоліки.

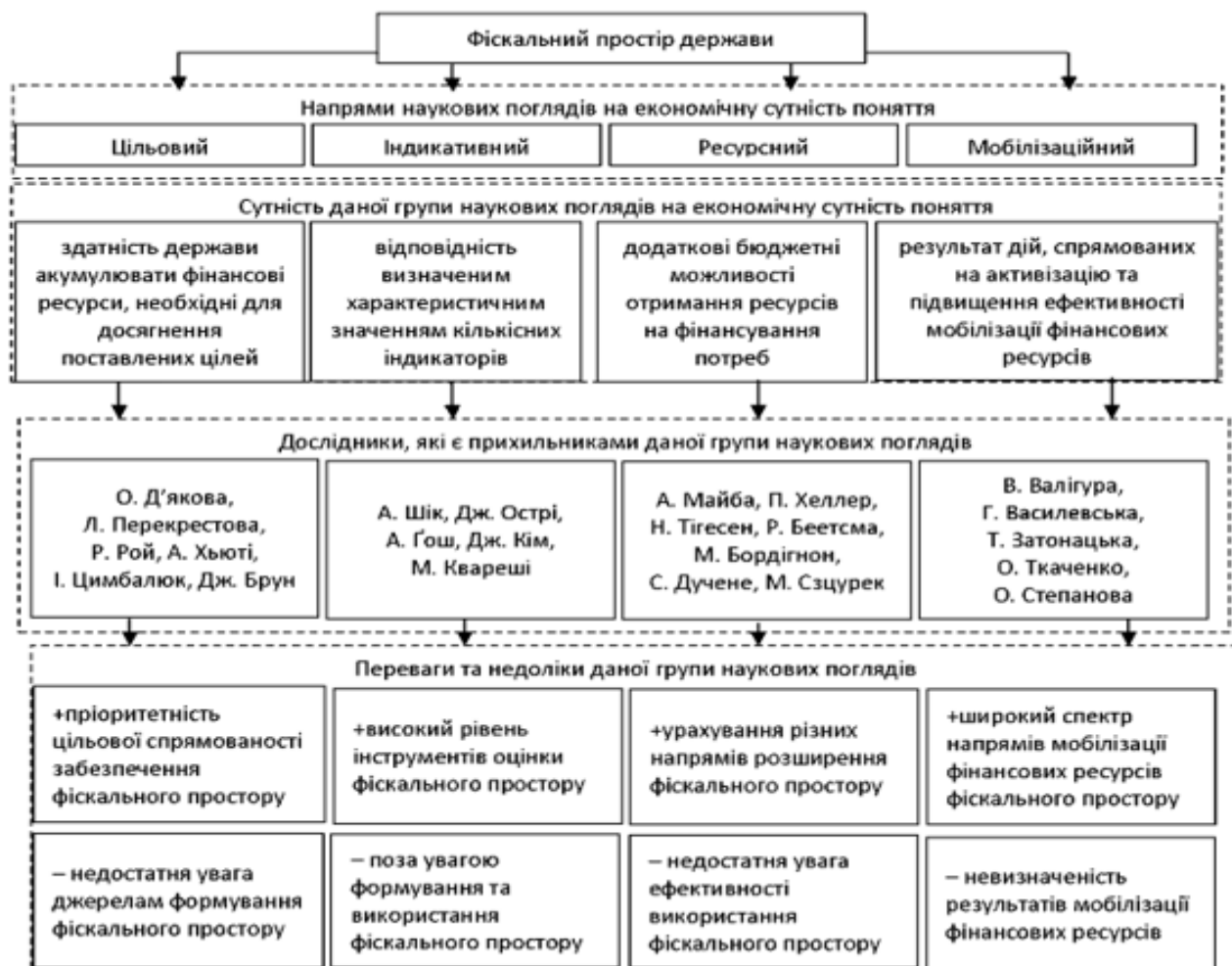

Рис. 1.1. Напрями наукових поглядів на економічну сутність фіскального простору держави [17]

Тому в цільовому підході його прихильники (О. Д'якова, Л. Перекрестова, Р. Рой, А. Хьюті, І. Цимбалюк, Дж. Брун) приділяли особливу увагу використанню сформованого фіскального простору, але не звертали достатньо уваги до цього Джерело утворення. .

Орієнтовний метод, який підтримують А. Шік, Дж. Острі, А. Гош, Дж. Кім та М. Квареші, має на меті використовувати різноманітні методи та інструменти оцінки для проведення якісного моніторингу національного фіскального простору, але майже відсутній врахування фіскального простору джерела та

напрямоку.

Ресурсний підхід, якого дотримувалися А. Майба, П. Хеллер, Н. Тігесен, Р. Беетсма, М. Бордігнон, С. Дучене, М. Сзцурек та ін., відіграв ключову роль у питанні дефіциту ресурсів, зосередившись на перерозподілі характеристик ресурсів, тобто ігнорування особливостей економічного процесу.

Мобілізаційний метод, який підтримують В. Валігура, Г. Василевська, Т. Затонацька, О. Ткаченко, О. Степанова, виділяє метод мобілізації фінансових ресурсів, але мало уваги приділяється використанню накопичених ресурсів.

Проаналізувавши різні методи пояснення економічного змісту фіскального простору в цих виданнях, ми висунули власне розуміння тлумачення поняття «трансформація національного фіскального простору», тобто системних змін суттєвих атрибутів національного фіскального простору. Середовище фіскальної політики з метою позитивного впливу на соціально-економічний розвиток країни та підвищення її соціального добробуту.

Необхідно зазначити, що оптимальний фіскальний простір (середовище) є вирішальним фактором для ефективного інтерактивного розвитку суб'єктів фінансових відносин, мобілізації оподаткування та раціонального використання накопичених ресурсів, є основою збалансованого розвитку фінансів і фінансів. зміцнення соціального добробуту [15, с. 110].

Розглянемо структуру національного фіскального простору, тобто сукупність і взаємозв'язок його елементів і структурного способу побудови [17].

Виходячи з авторської позиції щодо природи фіскального простору країни, як середовища взаємодії учасників фіскальної політики, вона має на меті ефективну мобілізацію доходів бюджету та їх раціональне використання для позитивного впливу на її соціально-економічний розвиток та добробут. Ключові елементи фіскального простору належать державі, суб'єкт і об'єкт фіскальної політики, що здійснюється.

На нашу думку, основними суб'єктами є платники податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів, обов'язкових платежів, податкові агенти, споживачі (громадяни) суспільних благ, країни, представлені державними органами, установами та організаціями. Крім того, як зазначав лауреат

Нобелівської премії Дж. Е. Стігліц, податковий тягар не можуть нести компанії, його повністю несуть люди, а саме споживачі, працівники та власники капіталу. Хочемо додати ще один пункт на підставі ст. Статтею 1 постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 (далі – постанова № 375) визначено, що Міністерство фінансів України включає забезпечення формування та реалізації державної фіскальної, бюджетної та боргової політики. Окрім Міністерства фінансів України, основним органом фіскального простору між державними установами та організаціями є Кабінет Міністрів України, Верховна Рада, Національне фінансове агентство України, Міністерство фінансів України та Національний банк України. Зачекайте. Тому фактично будь-яка національна установа на належному рівні є розпорядником бюджетних коштів, а тому є основним органом фіскального простору з точки зору розвитку фінансових ресурсів.

Пасивними суб'єктами національного фіскального простору є громадяни, які користуються суспільними благами, але в більшості випадків до них належать безпосередні платники податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів, які відповідно становлять національні фінансові ресурси та шукають досвід. Баланс між сплаченими податками, зборами, обов'язковими платежами, зборами, обов'язковими платежами та сумою отриманих суспільних благ.

Враховуючи суперечність між основним органом фіскального простору за ознакою збору відсотків та мотивації, ми вважаємо, що суспільна довіра є сполучною ланкою між основними органами фіскального простору для формування ефективної взаємодії, сприяння ефективній мобілізації фінансових ресурсів та їх використання на державних підприємствах. Завдання.

Об'єктом національного фіскального простору є сукупність фіскальних відносин між його суб'єктами, що переважно включають: формування, розподіл і використання національних фіскальних ресурсів [17].

Взаємозв'язок між суб'єктами та об'єктами фіскального простору представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Взаємозалежність суб'єктів та об'єктів фіскального простору держави в умовах формування суспільної довіри [17]

Трансформація національного фіскального простору здійснюється за допомогою інструментів фіскальної політики застосування інструментів фіскальної політики базується на економічних законах і правилах, які можуть впливати на процес формування та використання фіскальних ресурсів простору. Ми підтримуємо сутність поняття «фіск», інструменти фіскального простору включають інструменти податкового контролю, інструменти контролю державного боргу, інструменти контролю бюджетних видатків та інструменти контролю за трансфертом [17].

Зверніть увагу, що в процесі трансформації фіскального простору та досягнення стратегічних цілей процесу в рамках глобального процесу було визначено багато завдань, а саме:

- створення ефективної та ефективною системи оподаткування;
- визначати та дотримуватись рівня податкового навантаження в межах оптимального діапазону значень;
- на основі довіри громадськості ефективно організувати відносини між суб'єктами фіскального простору;
- зручно та чітко організувати податкові консультації, покращувати фінансові знання основної частини фіскального простору, розвивати навчальні заклади у формуванні та використанні фіскального простору;
- збалансувати борги всіх суб'єктів фінансового сектору, включаючи платників податків (податковий борг) та держави (державний борг);

- ефективно розподіляти та використовувати бюджетні ресурси за участю місцевих громад з урахуванням суспільних потреб та чіткого визначення пріоритетних напрямів реалізації.

Отже, трансформація національного фіскального простору – це систематична зміна основних атрибутів середовища взаємодії учасників фіскальної політики, спрямована на ефективну мобілізацію бюджетних надходжень та раціональне їх використання, що позитивно впливає на соціально-економічний розвиток. І покращити соціальний добробут. Фіскальний простір (середовище) є невід’ємною частиною системи державних фінансів, включаючи доходи, видатки та запозичення. На нашу думку, основні ідеї трансформації фіскального простору полягають у двох однаково важливих напрямках: його ефективне формування використовується для виділення додаткових фінансових ресурсів та ефективного використання для підвищення ефективності обґрунтованих бюджетних видатків. У цих взаємопов’язаних процесах шукається баланс між різними інтересами держави та платників податків. Основними суб’єктами фіскального простору є витрати, обов’язкові платежі, витрати та обов’язкові платежі. Цей баланс може бути досягнутий на основі встановлення довіри, що є важливою ознакою гармонійного суспільства.

1.2. Взаємозв’язок фіскального середовища і фіскального простору

Динамічний розвиток сучасної фінансової науки та її послідовні деталі призвели до появи нових теорій, що дають можливість глибше досліджувати причину її походження та характеристики подальшого розвитку. Навпаки, цей факт, з філософської точки зору суб’єктивного світогляду, не може бути підставою для певного концептуального ототожнення. До таких чинників належать такі терміни: «фінансове середовище», «фіскальне середовище» та «податкове середовище», «фіскальний простір (середовище)». Щодо першого та другого, то ми, безсумнівно, можемо виступати за ширше визначення фінансового середовища, тобто у значенні пояснення його змісту, а також за вузьку локалізовану семантичну інтерпретацію оподаткування. Визначення

поняття «фінансове середовище» в сучасній науковій літературі зазвичай обмежується сферою застосування двох термінів «фінансове середовище підприємства (бізнесу)», під яким зазвичай розуміють сукупність суміжних факторів, а саме: персонал, задіяний у підприємство, інструменти, ринки і дії, ставлення до створення грошових потоків компанії та системні обмеження у процесі прийняття та виконання фінансових рішень [23], а також «глобальне фінансове середовище», яке зазвичай описує всі фінансові процеси та механізми в глобальній економічній простір і відносини. Зокрема, на думку Н. Савчук та Л. Чивіленко, «Світове фінансове середовище – це складна багаторівнева глобальна фінансова система зі своїми особливостями розвитку та функціонування – не просто сукупністю, а групою взаємопов’язаних. Вони мають однорідні ознаки та характеристики. Вони об’єднані цільовою функцією, яка ефективно спрощує рух коштів» [30, с. 10].

У подібному контексті необхідно розуміти визначення фінансового середовища. В. Суторміна запропонував розглядати його як «формування попиту на капітал та його пропозицію, ціни корпоративних і державних цінних паперів (відсоткових ставок), невизначеність обмінів, ризиків та інформації податкові ставки, податкові ставки та пільги, тарифи та квоти за неповних умов». З огляду на відсутність конкретності, це може бути одним із найвдаліших пояснень природи фінансового середовища, хоча й не ідеальним. Однак розвиток фінансової та фіскальної теорії намагається синтезувати їх у певних комбінаціях і реляційних комбінаціях, особливо з точки зору доходів бюджету. На нашу думку, це призвело до невизначеності термінології, а отже, до недосконалості та дуалізму формування та тлумачення правової бази.

У наведеній вище статті слід зазначити, що також вважається неправильним використовувати два визначення «податкове середовище» та «фіскальне середовище» як синоніми.

Науковці часто використовують термін «податкове середовище для підприємств» для пояснення змісту податкового середовища, під яким розуміється певна комбінація зовнішніх і внутрішніх умов оподаткування, сукупність пов’язаних факторів діяльності підприємства, а також принципи,

методи та методологія податкове середовище. Планувати, розраховувати та контролювати податкові платежі, якими керують комерційні структури [21]. Тому податкове середовище узагальнює умови діяльності підприємства в одному аспекті, а також висвітлює роботу, поведінку та розвиток підприємства. Це вузьке тлумачення цього поняття, засноване на принципах корпоративного (або фізичного) податкового управління, оптимізації сплати податків (у тому числі мінімізації), їх планування, прогнозування та контролю стягнення у формі фіскальної перевірки і аудит.

Більш широке тлумачення податкового середовища залежить від поєднання податкової системи та фіскальних установ, які забезпечують податкове адміністрування країни, а також установ, що утворюють відповідне законодавство. Б. Бурлуцький вказав, що в даному випадку система оподаткування — це сукупність податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів, обов'язкових платежів та зборів (обов'язкових платежів). Автор посилається на статичну частину податкового середовища, а одна його динамічні складові складають сукупність принципів, методів побудови, системи нарахування, платіжного та податкового контролю [20]. Частково ми згодні з авторським визначенням, навпаки, вважаємо за доцільне пояснити це поняття у більш детальному векторі, щоб відокремити податкову систему від роботи фіскального органу, що є невід'ємною частиною його природи, Як запропонував автор, що значно послабило значення податкового середовища та його роль як базового елемента у формуванні національного фіскального простору.

Податкове середовище є загальною та обов'язковою ознакою функціонування та взаємодії фінансового та фіскального середовищ. У той же час фіскальне середовище часто виражається через інтерактивну призму фіскальних органів і платників податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів, підкреслюючи важливість «чесності та своєчасності обов'язкових платежів, таких як податки, митні платежі, тощо». Бюджетні та позабюджетні цільові фонди...». Вчені В. Соляр та Ю. Ломейко вважають, що ця характеристика фіскального середовища є одним із найважливіших шляхів досягнення цілей фіскальної політики. Водночас Україна, яка має виключний

привілей формування власної правової бази та оприлюднення законів, не має часу адаптувати її до потреб суспільства та вимог сучасного глобального світу, що призводить до певного викривлення в фіскальний простір. , І оскільки соціально-економічний розвиток країни продовжується, загальний добробут її громадян продовжує погіршуватися.

Крім того, на думку М.Мельника, основні інституційні викривлення у внутрішньому фіскальному середовищі спричинені надмірним бюрократичним втручанням держави у комерційну діяльність суб'єктів господарювання, незначним прогресом у знищенні корупційних планів, хабарницьким протекціонізмом, злиттям політичних та комерційні інтереси. , суттєва різниця рівню доходів і витрат чиновників як і раніше є основною перешкодою для розвитку вітчизняних підприємств, тому соціально-економічний підйом України на шляху до євроінтеграції.

Подібних поглядів дотримуються й інші науковці, які наголошують, що адміністративно-податкове середовище є занадто бюрократичним, у поєднанні з низьким рівнем інноваційної культури державних службовців, недосконалістю нормативної бази є важливою перешкодою для активізації та становлення українських дослідників [24 та творенню якісного інтелектуального капіталу.

Водночас організаційні проблеми державного регулювання, структурні викривлення та відхилення вітчизняного фіскального середовища є серйозними перешкодами для розвитку вітчизняного виробництва, промисловості та переробної промисловості, а також є стримуючою силою науково-технічного прогресу. Вчені виявили багато проблемних факторів, які суттєво загострили складну соціально-економічну ситуацію та створили несприятливе середовище для побудови національного фіскального простору (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Макроекономічні чинники, що перешкоджають формуванню позитивного фіскального середовища в Україні [28].

Ці макроекономічні фактори руйнівню впливають на формування позитивного фіскального середовища в Україні, а також є основною перешкодою для розвитку майже всіх сфер діяльності в країні, особливо враховуючи припущення Шумпетера про суспільний попит щодо фіскального впливу на державну спроможність.. Однак наявність деструктивного фактора для створення ефективного фіскального середовища не виключає можливості його впливу. Іншою проблемою є якісний склад цього середовища, який може впливати на позитивні чи негативні фактори ефективності його розвитку, формуючи тим самим виділені характеристики та характеристики відповідного простору країни.

Тому фіскальне середовище можна розглядати як низку умов, викликаних регулюючими заходами держави під час реалізації фіскальної політики, що сприяє формуванню та функціонуванню фіскального простору. Навпаки,

виходячи з нашої власної інтерпретації досліджуваної концепції простору, пояснювати навколишнє середовище лише з точки зору набору конкретних умов неповно, оскільки ми втратили ключовий аспект фіскальних відносин, який слід визначити основною площиною простору з такою ж назвою.

Тому для більш змістовного опису фіскального середовища, на нашу думку, доцільно визначити його як допоміжний елемент космічного будівництва, який залежить від правової, політичної, економічної та соціальної природи національних умов та національних правил. Використовується для доходів і витрат.

Отже, на нашу думку, фіскальне середовище — це низка відносин і середовищ, що формуються в умовах фіскальної політики в організаційно-правових відносинах платника податків, спрямованих на формування та розвиток фіскального простору країни.

Фіскальне середовище є не лише основою для побудови одноіменного простору, а й необхідною частиною системи взаємовідносин для відтворення податкового середовища, фінансового середовища та інституційного середовища (рис. 1.4).

Отже, з рисунка 1.4 видно, що фіскальне середовище фактично є невід'ємною частиною системи ефективної взаємодії та розвитку фіскального та податкового середовища, до складу інституційного середовища входять перераховані вище (податкове, фінансове та фіскальне)

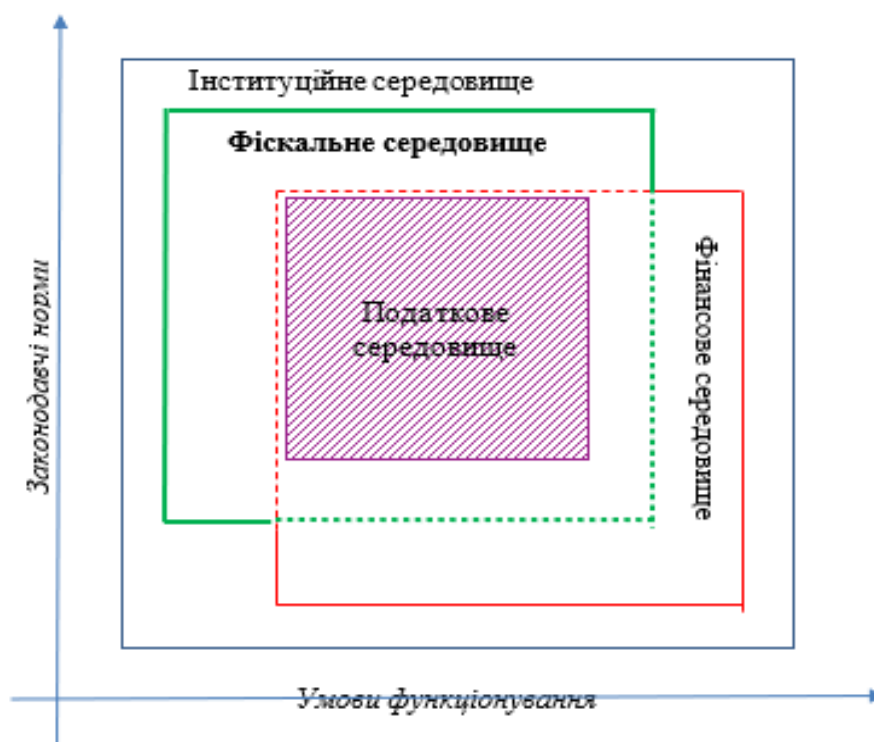

Рис. 1.4. Фіскальний середовище та його взаємодія з іншими асимілятивними формаціями [30]

При цьому всі вони формуються за допомогою відповідних національних регуляторних інструментів та певних глобальних макроекономічних середовищ (рис. 1.5): правових норм та умов функціонування.

Отже, законодавство має включати всю правову базу, яка прямо чи опосередковано впливає на соціально-економічний розвиток країни та взаємодію всіх учасників суспільних відносин, а також зовнішні та внутрішні умови, які загалом окреслюють відповідні макроекономічні показники.

Тому до зовнішнього прояву правових норм зазвичай відносять усі договори, угоди, конвенції та директиви, що реалізуються державою в процесі участі в міжнародних політичних та економічних організаціях, суспільстві, профспілках (наприклад, Світова організація торгівлі (СОТ), Всесвітня митна організація (ВМО), Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Союз України та Європейського Союзу (ЄС) тощо. Крім того, внутрішнє законодавство країни регулює діючі правові норми у сфері оподаткування, митної та бюджетної політики та неодмінно впливає на формування фіскального середовища та визначення його змісту. Правові документи як ефективний інструмент

визначення національного фіскального середовища повинні включати національне законодавство, включаючи національну конституцію, податкове, митне, бюджетне та кримінально-процесуальне законодавство, а також інші закони та підзаконні акти, укази, постанови, накази тощо в сфера фіскальної політики.

Рис. 1.5. Фактори впливу на формування та функціонування фіскального середовища [30]

Щодо умов функціонування фіскального середовища, то слід зазначити, що на формування фіскального середовища впливають зовнішнє та внутрішнє середовище, яке можна поділити на два види: пряме та непряме. Наприклад, прямі зовнішні умови включають міжнародний борг країни, доступ до іноземних позик і кредитів, значний вплив на іноземні інвестиції та їх використання, а також міжнародну міграцію, включаючи робочу силу. Усі ці фактори

безпосередньо впливають на стан державного бюджету, можливість його наповнення та розподілу витрат, формування напряму розвитку податкової політики держави, що безпосередньо визначає стан фіскальної роботи та розвитку середовища. Водночас зовнішні непрямі умови також мають непрямий вплив, тому необхідно коригувати або повністю змінити носія для реалізації національної фіскальної політики.

Ці умови включають: зміни світових цін на енергоносії, які можуть вплинути на національну економічну та соціальну політику, наприклад, перегляд урядом тарифів на комунальні послуги та споживчих цін на цю продукцію; зміну глобальних ринкових умов, оскільки будь-яка асиметрія в цьому напрямку може вплинути на відображення в остаточному підсумку результати вітчизняної економіки по-різному; інтенсивний розвиток пріоритетних галузей світового господарства може призвести до певної конкуренції в суміжних сферах, а також забезпечити використання фіскальних інструментів для стимулювання вітчизняних підприємств до посилення своєї діяльності; міжнародних проблем пов'язаних зі зміною клімату, екологічним умови тощо. Заохочувати пошук інноваційних технологій та використання альтернативних джерел енергії для енергозбереження, що, у свою чергу, вимагає ефективного використання фіскальних заходів, зокрема запровадження чи скасування податків, та пільгового режиму для конкретних ситуацій. Насправді подібні потреби можуть виникнути під час непередбачених форс-мажорних обставин: стихійних лих і катастроф.

Отже, фіскальне середовище може бути сприятливим або несприятливим для формування його досконалих похідних, оптимального фіскального простору. Крім того, лише наявність найкращого фіскального простору може забезпечити можливість для ефективного оподаткування, ефективних боргових стратегій, збалансованості бюджетів, високого рівня життя та рівного доступу громадян до суспільних благ, що сприятиме соціальному та економічному розвитку, а отже сприятиме формуванню соціальної держави.

Тому формування оптимального фіскального простору відбувається під час реалізації регуляторної політики для забезпечення ефективного

оподаткування, формування оптимальної системи оподаткування, адекватної ресурсної бази, забезпечення збалансованого економічного розвитку, підвищення соціального добробуту та якості життя населення.

Отже, оптимальний фіскальний простір (середовище) є найкращою формою функціонування сучасного фіскального середовища, який може забезпечити розвиток цієї взаємодії між пов'язаними сторонами, підвищуючи тим самим податкову ефективність, раціонально розподіляти та перерозподіляти ВВП. Збалансований розвиток продукції, економіки, збалансований бюджет підвищують добробут суспільства.

Оптимальний фіскальний простір (середовище) — це абсолютне поєднання всіх його компонентів. У той же час періодичність економічного розвитку взаємопов'язана, що викликає певні коливання світової економіки та посилює формування пов'язаних тенденцій. Тому оптимальний фіскальний простір змінюється через будь-які зовнішні та внутрішні фактори впливу, зокрема:

- зміни суспільно-політичних настроїв;
- глобальний і локальний вплив економічної кризи;
- різні форми терористичних загроз;
- посилення військової агресії та протистояння;
- формування невивчених форм і видів захворювань;
- виникнення стихійних лих і різних форс-мажорних ситуацій;
- демографічні зміни через всі можливі обставини (народження, смерть, міграція, імміграція тощо)

Тому оптимальний фіскальний простір (середовище) може спотворити його розподіл, що не є добре для країни чи суспільства. Саме процес переходу оптимального фіскального простору за межі так званої «зони комфорту» породжує феномен фіскальної експансії (рис. 1.6) (від лат. *expansio* – розширення), який характеризується розширенням (звуженням) простору, який відійшов від попереднього. Хоча для подолання циклічності економіки це зазвичай має негативні наслідки у вигляді максимізації фіскалізму, нерівномірного податкового тиску, поширення тіньової економіки та корупції.

Рис. 1.6. Функціонування оптимального фіскального простору в умовах фіскальної експансії [30]

Враховуючи необхідність забезпечення збалансованого регіонального розвитку країни, оптимальний фіскальний простір (середовище) країни зазвичай демонструє певну деформацію своєї функції. Коротше кажучи, політика, яка регулює та спрямовує національний фіскальний процес, має бути максимально гнучкою, щоб адаптуватися до внутрішніх потреб суспільства та вимог ринкового економічного розвитку з урахуванням сучасних світових тенденцій.

РОЗДІЛ II

ФІСКАЛЬНИЙ ПРОСТІР (СЕРЕДОВИЩЕ) УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ

2.1. Сучасні виклики та загрози податковій системі України

Фіскальна політика використовується як ефективний інструмент регулювання економічного розвитку країни. У сучасних умовах пандемії COVID-19 та пов'язаної з нею економічної рецесії важливо закласти основу для відновлення позитивної економічної динаміки. Першим кроком у цьому напрямі є визначення викликів та загроз, які створює пандемія, поточні та майбутні фактори ризику, а також оцінка прогнозних параметрів для подальшого розвитку вітчизняної економіки. За прогнозом Світового банку, криза COVID-19 вплине на економічну діяльність України через такі фактори:

- обмеження фактичних доходів і споживання через обмеження підприємницької діяльності комерційних структур;
- у зв'язку зі скороченням економічної діяльності в країнах ЄС зменшився обсяг грошових переказів громадян України та працівників з-за кордону, що негативно вплине на рівень споживання в Україні;
- зниження цін на товари негативно вплине на український експорт [32].

До кінця 2020 року загальний вплив на економічну активність залежатиме від тривалості та масштабів пандемії коронавірусу. Через більші звільнення, закриття підприємств, а також погану ліквідність банків і якість активів, тривала криза призведе до вторинних наслідків.

Одним з головних факторів є здатність економіки оговтатися від пандемії, що вимагає швидкого прогресу в ключових реформах і розумної макроекономічної політики.

Обмежувальні заходи, вжиті Кабміном України для боротьби з коронавірусом, суттєво вплинули на роботу бізнесу, державних установ та організацій, повсякденне життя людей [33].

Тому найважливішим завданням, яке стоїть перед Україною сьогодні, є вжиття ефективних протиепідемічних заходів для стримування поширення Covid-19 при мінімізації негативного впливу на економіку країни.

Слід зазначити, що під час кризи українська економіка відновила зростання після економічного спаду 2014-2015 рр. Епідемія суттєво посилила дисбаланси у фіскальній, бюджетній та соціально-економічній сферах, характерними для якої є:

- величезний зовнішній борг (1 387 805 мільйонів грн); [31]
- суттєві додаткові соціальні зобов'язання, які бере на себе держава щодо доплати пенсій, допомоги по безробіттю, підтримки фізичних осіб-підприємців. У структурі бюджету частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення становить 31,39% (76,758 млрд грн). Оголошені додаткові видатки бюджету: на створення Фонду боротьби з коронавірусом – 66 млрд грн, а на підтримку пенсіонерів – 30 млрд грн;
- нестабільність національної валюти (з початку кризи гривня знецінилася на 7% - з 24,7 до 26,5 грн/\$). Хоча сьогодні курс стабілізувався, очікується, що до кінця року будуть великі коливання (оновлений бюджет на 2020 рік встановлює курс на рівні 29,5 грн/\$);
- закрити зовнішні ринки та відповідно скоротити експорт. Українська економіка орієнтована на експорт. Тому стагнація міжнародного ринку та зниження попиту на українську продукцію є серйозною загрозою для економічного балансу;
- через структуру бізнесу, особливо обмеженість діяльності малих і середніх підприємств, скоротилося виробництво товарів і послуг;
- обмеження ринку праці в країнах ЄС;
- зросла кількість безробітних, різко впали реальні доходи, зросла соціальна напруга;
- дефіцит державного бюджету значно зріс, а борговий ризик зріс.

Карантинні заходи негативно вплинули на виконання бюджету-2020. Наразі його виконання значно відстає, зросли видатки на медичне та соціальне забезпечення, зменшилися надходження через податкові пільги для підприємств.

Зверніть увагу, що зростання дефіциту вимагатиме реструктуризації боргу МВФ та інших кредиторів.

Прогнози уряду, НБУ, міжнародних організацій та інвестиційних компаній щодо розвитку економічної ситуації в Україні відрізняються, але вони чітко вказують на те, що цього року буде серйозна рецесія — ВВП впаде з 3,5% до 7,7%, а Дефіцит національного бюджету – становить 5% ВВП, зовнішні борги необхідно сплачувати за планом – близько 6% ВВП (2020-2022).

За даними Американської бухгалтерської асоціації, прогнозований економічний ріст у 2021 році досить оптимістичний. Важливими є фактори, які підвищують ризик недосягнення реального зростання ВВП на 4,6% наступного року. Отже, певна сума доходу не отримана. З огляду на те, що уряд очікує скорочення на 4,8% до 2020 року, одним із основних факторів, які можуть досягти економічного зростання в наступному році, є статистичний ефект низької бази порівняння.

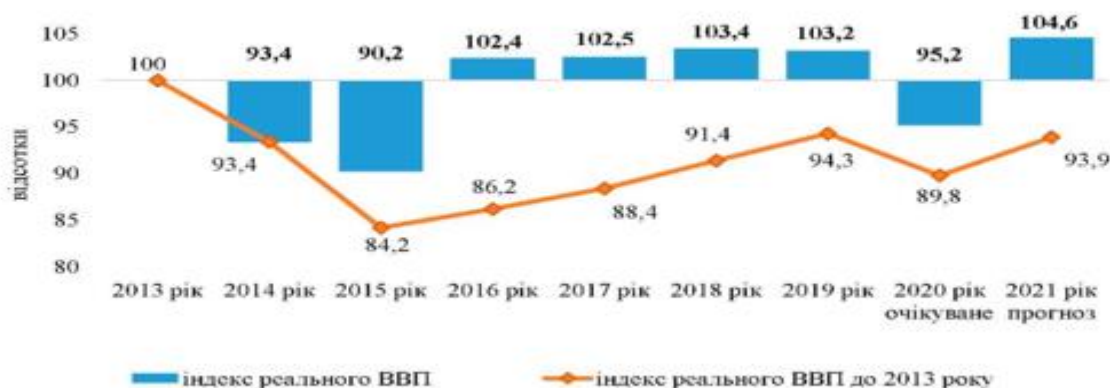

Рис. 2.1. Зростання (зниження) реального ВВП [34]

Як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, при розрахунку показників бюджету на наступний рік враховується макроекономічний прогноз, затверджений постановою КМУ № 671 від 29 липня 2020 року «Про схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2021 роки». 2023» (табл. 2.1).

Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України [34]

№ з/п	Показники	2019 рік, звіт	2020 рік, очікуване	2021 рік, прогноз
1.	Валовий внутрішній продукт номінальний, млрд грн	3 974,6	3 975,2	4 505,9
	реальний, у відс. до попереднього року	103,2	95,2	104,6
2.	Індекс споживчих цін, грудень до грудня попереднього року, відс.	104,1	105,9	107,3
	у середньому до попереднього року, відс.	107,9	102,8	108,1
3.	Індекс цін виробників промислової продукції, грудень до грудня попереднього року, відс.	92,6	104,6	108,7
4.	Середньомісячна заробітна плата працівників номінальна, грн	10 497	11 254	13 632
	реальна, у відс. до попереднього року	109,8	104,3	112,1
5.	Сальдо торговельного балансу (за методологією платіжного балансу), млрд дол. США	- 12 556	- 5 375	- 10 416
6.	Експорт товарів і послуг, млрд дол. США	63 453	58 468	60 175
	у відс. до попереднього року	107,2	92,1	102,9
7.	Імпорт товарів і послуг, млрд дол. США	76 009	63 843	70 591
	у відс. до попереднього року	107,7	84,0	110,6
8.	Офіційний обмінний курс, грн до дол. США:			
	середній	25,8	27,0	29,1
	на кінець року	23,7	28,3	28,8

Одним із факторів, що негативно впливає на відновлення зростання реального ВВП у 2021 році, є фактичне зниження кредитів. При збільшенні на кінець серпня 2020 року порівняно з початком року залишок депозитів банку становив 154,3 млрд грн, збільшившись на 14,4%, а залишок кредитів збільшився на 43,9 млрд грн, збільшившись на 4,5%. Кредити в іноземній валюті – за рахунок зниження курсу гривні – 44,9 млрд грн, або 12,5%.

Ризиком недосягнення очікуваного економічного зростання є скорочення капітальних вкладень у розвиток підприємств і організацій, а також відтік прямих іноземних інвестицій.

З січня по червень 2020 року обсяг капітальних інвестицій зменшився на 34,9% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. У 2019 році та першому півріччі 2020 року будівельна галузь склала лише 2,2% у структурі ВВП.

Обсяги доходів, запропоновані у законопроекті за основними джерелами доходів, наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Доходи Державного бюджету України на 2021 рік [34]

№ з/п	Показники	2020 рік (затверджено)	2021 рік (передбачено у законопроекті)	Відхилення	
				сума	відс.
	ВСЬОГО ДОХОДІВ	979	1 071	92	9,4
	з них:				
1.	Податок та збір на доходи фізичних осіб	111	139	28	24,8
2.	Податок на прибуток підприємств	98	106	8	7,8
3.	Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	27	34	7	24,8
4.	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	75	85	10	12,6
5.	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	53	62	9	16,8
6.	ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	78	131	53	68,4
7.	ПДВ із ввезених на митну територію України товарів	304	333	29	9,4
8.	Ввізне мито	28	30	2	5,4
9.	Частина чистого прибутку державних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до державного бюджету, та дивіденди, нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна власність	68	24	- 44	- 64,0
10.	Кошти, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України „Про Національний банк України”	43	33	- 10	- 22,8
11.	Власні надходження бюджетних установ	37	38	1	3,1

За даними уряду, найбільше збільшення надходжень у порівнянні з затвердженими надходженнями у 2020 році становить:

- податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (техніки, послуги) з урахуванням бюджетного відшкодування 53 млрд. грн. або 68,4%, особливо за рахунок зростання середніх споживчих цін на 8,1%;

- оскільки очікується збільшення імпорту товарів на 9,7%, податок на додану вартість з товарів, що ввозяться на митну територію України, становить 28,7 млрд. грн., або 9,4%;

- податок на доходи фізичних осіб та збір на 27,6 млрд грн, або на 24,8%, підвищили заробітну плату працівникам та військову допомогу на 24,7%;

- за рахунок підвищення ставки податку на тютюнові вироби на 20% та

індексації на 11,6% акцизний податок на оподатковувані товари (продукцію), вироблені в Україні, становить 9,4 млрд грн, або 12,6% ціни на алкогольні напої, вино та пиво;

- акцизний податок на оподатковувані товари (продукцію), що ввозяться на митну територію України, становить 8,9 млрд. грн., або 16,8%. Це пов'язано зі збільшенням імпорту оподаткованої продукції, переважно палива на 6,8%, збільшенням податку на тютюн. ставки, а також алкоголь. Індексація ставок напоїв, виноробів та пива, оскільки податком обкладається податком на тютюнодержачіє виробу, що використовуються для електроопалення, додатковий дохід 4,8 млрд грн;

- податок на прибуток підприємств становить 7,7 млрд грн, або 7,8%, а середня споживча ціна зросла на 8,1%. 1 вересня 2020 року до державного бюджету було сплачено надміру сплачений податок у розмірі 13,9 млрд грн;

- рента надра для видобутку природного газу становить 5,4 млрд грн, або 30,6%, в основному за рахунок зростання середньорічної ціни на імпортований природний газ на 48%. Ціни на природний газ для побутових споживачів та виробників тепла зросли на 36,9%.

Крім того, у порівнянні з сумою, затвердженою у 2020 році, передбачається збільшення концесійного платежу на 100 млн грн, або в 12,6 рази. Доказів чи розрахунків цього збільшення в матеріалах законопроекту немає. Водночас станом на 1 вересня 2020 року до держбюджету ці кошти не надійшли, що свідчить про високий ризик неотримання цих коштів у 2021 році.

При цьому, порівняно з сумою, затвердженою в 2020 році, дохід від оренди всього майнового комплексу та інших об'єктів державної власності зменшиться на 2,5 млрд грн, або на 59,8%.

За даними бухгалтерії, з урахуванням очікуваних надходжень у 2020 році передбачені законопроектом надходження до держбюджету зростуть, особливо за рахунок:

- податок на додану вартість товарів, ввезених на митну територію України, становить 82,5 млрд грн, або 33,0%, і очікується, що імпорт товарів КМУ зросте на 9,7%. А зниження курсу гривні до долара США на 7,8%, що

свідчить про значний ризик неотримання запропонованої суми податку;

- ввести податок на додану вартість на товари (техніки та послуги), вироблені в Україні, з урахуванням бюджетного відшкодування 19,8 млрд грн, або 17,9%, очікується, що середня споживча ціна зросте на 20,1% у 2021 році;

- рента надра, що використовується для видобутку природного газу, становить 7,9 млрд грн, або 51,8%, в основному за рахунок збільшення прогнозованої середньорічної ціни на імпортований природний газ на 48%. Прогнозована ціна природного газу для побутових споживачів та виробників теплової енергії становить 36,9%;

- імпорتنі тарифи становлять 2,7 млрд грн, або 9,8%, а КМУ на імпорт товарів очікується на 9,7%. А зниження курсу гривні до долара США на 7,8%, що свідчить про можливість збільшення прогнозованої суми цих надходжень.

При цьому очікується зростання економіки на 4,6%. Доходи держбюджету, розраховані за дефлятором ВВП (1,084), тобто без коефіцієнта інфляції, будуть на 2,2% нижчими від очікуваного у 2020 році. (106: 1,084-100) (Додаток А).

При розрахунку прогнозу надходження ПДВ для товарів, що ввозяться на митну територію України у 2021 році, особливу увагу приділено очікуваному зростанню імпорту товарів на 9,7%. І 29,1 грн за долар США середньорічний курс гривні. У США він становить 3,0%. Це краще, ніж те, що ми врахували при складанні бюджету на 2020 рік.

Законом від 2020 року затверджено стягнення податку на додану вартість у розмірі 304 мільярди гривень з товарів, що ввозяться на митну територію України. За даними Мінфіну, розрахункові надходження від податку на додану вартість товарів, що ввозяться на митну територію України, у 2020 році складе 281,2 млрд грн. За даними бухгалтерії, з урахуванням динаміки доходів податок Дохід у 2020 році не перевищить 250 млрд грн. 2 млрд грн, або 11,1%.

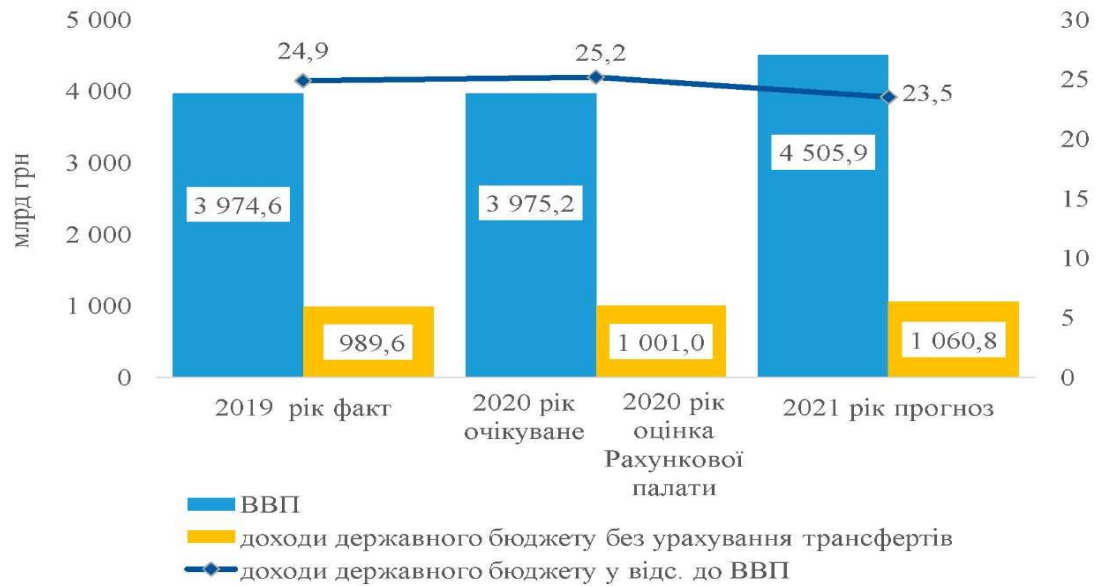

Рис. 2.2. Динаміка частки перерозподілу ВВП через державний бюджет у 2021 році [34]

Хоча Кабмін і НБУ наполегливо працюють над стабілізацією економічної ситуації, підтримкою населення та бізнесу (підтримка гривні та створення фонду стабільності), Україна все ще потребує допомоги міжнародних фінансових інституцій (МВФ, Світового банку тощо). Крім того, через «другу хвилю» епідемії Україна може ще більше погіршитися. Однак, на основі економічних реформ для стимулювання інвестицій та диверсифікації експорту, МВФ прогнозує, що темпи економічного зростання України становитимуть 3,6% у 2021 році.

Тому, за оцінками Світового банку, перспективи економічного зростання після кризи залежать від реформ, необхідних для підтримки інвестицій та диверсифікації експорту. Для цього знадобиться розвиток ринків сільськогосподарської землі, боротьба з корупцією, посилення економічної конкуренції, відновлення банківського кредитування приватного сектора, продовження реформ державної власності для залучення приватних інвестицій у сектор торгівлі та захисту макроекономічної стабільності.

2.2. Діяльність податкових інституцій в контексті формування фіскального простору держави

Робота нової податкової служби розпочалася 28 серпня 2019 року, а перший конкурсний набір було оголошено 14 лютого 2020 року.

Стратегічні зовнішні виклики, з якими стикається ДПСУ у 2020 році:

- виконання держбюджету України на 2020 рік під загрозою (станом на 1 травня рівень виконання становив лише 86,1%, або мінус 44,2 млрд грн, з яких виплати, що контролюються податковим управлінням, -92,2%, або мінус 11,7 млрд грн);

- очікування підприємства податкової реформи (в основному пов'язані з формуванням податкової політики);

- служіння чесним платникам податків та створення рівних умов і можливостей для реалізації податкової політики;

- реалізація вимог законодавства щодо електронних послуг (електронні марки податку на споживання, ОРРО, єдиний рахунок сплати податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів, обов'язкових платежів та багато інших програмних розробок для існуючих продуктів ДПС).

Внутрішні стратегічні цілі:

- зміна місії - Державне податкова служба є повністю прозорим, сучасним і технічним органом податкової служби, який надає платникам якісні та зручні послуги, ефективно управляє податками та зборами, не виявляє терпимості до корупції;

- потреба в проведенні якісної структурної перебудови за функціональною ознакою;

- укомплектованість персоналом із обмеженнями ізоляції та дезактивації;

- нове практичне розуміння та продовження реформи якості податкової служби та її реальне впровадження;

- комунікаційні дзвінки, особливо користувацькі інформаційні атаки;

- визначати податкові прогалини та контролювати повноту та своєчасність сплати податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів (дотримання податкового законодавства).

Стратегічні цілі Державної податкової служби до 2022 року:

- ефективно управляти податками, зборами, обов'язковими платежами, зборами, обов'язковими платежами, зборами та платежами;
- боротьба з ухиленням від сплати податків шляхом впровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів;
- створити імідж Національної податкової адміністрації як послуги європейського стандарту з високою соціальною довірою;
- формувати кваліфіковану, ефективну та мотивовану команду;
- завершити створення єдиної юридичної особи та ефективного управління діяльністю.

Платіжні надходження, які контролюються Державною податковою службою, склали 61,8% надходжень зведеного бюджету України. Дохід (баланс) загального бюджету України у 2020 році – 848 млрд грн. Це на 15,7% більше, ніж у 2019 році (115,1 млрд грн).

Рис. 2.3. Фіскальна роль ДПС України в мобілізації бюджетних ресурсів [35]

До державного бюджету надійшло (залишок) 567,4 млрд грн, що на 21,5% більше, ніж у 2019 році (100,5 млрд грн). Доходи та видатки (залишок) загального фонду державного бюджету – 507,5 млрд грн, спеціального фонду –

59,9 млрд грн [35].

Орієнтовне завдання Міністерства фінансів України (загального фонду держбюджету) перевищує 10,7% (49,2 млрд грн).

За січень-квітень 2020 року до загального фонду держбюджету надійшло 137,5 млрд грн, що на 11,7 млрд менше очікуваного (149,2 млрд грн). Порівняння: з травня по грудень 2020 року із загального фонду Національного бюджету передбачено 370 млрд грн, що на 60,8 млрд грн більше плану (309,2 млрд грн).

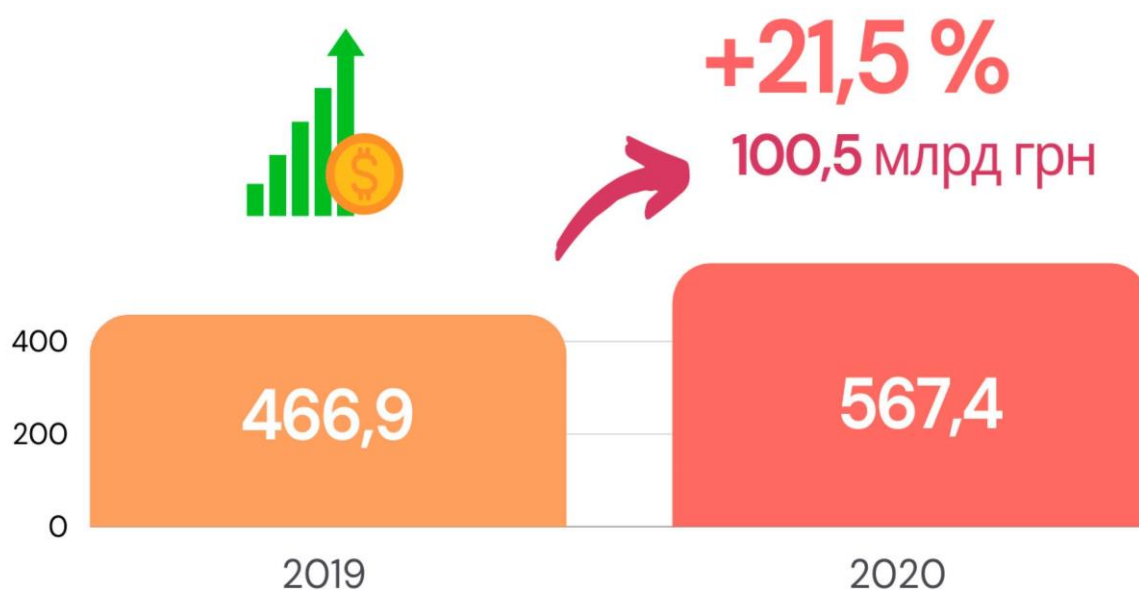

Рис. 2.4. Динаміка надходжень, які адмініструє ДПС України [35]

Темпи зростання номінального ВВП і темпи зростання сукупного доходу ілюструються на слайді. У 2020 році зростання номінального ВВП становить +0,3%, зростання загального доходу – +13,5%, податку на додану вартість –

+36,8%.

Рис. 2.5. Динаміка виконання індикативу надходжень, які адмініструє ДПС України [35]

Усі ці досягнення були досягнуті за таких умов:

- призупинити перевірку;
- зниження економічної активності;
- складна епідеміологічна ситуація, безумовно, впливає на всі життєві процеси, включаючи оподаткування.

Управління ПДВ займає важливе місце в діяльності Державної податкової служби України:

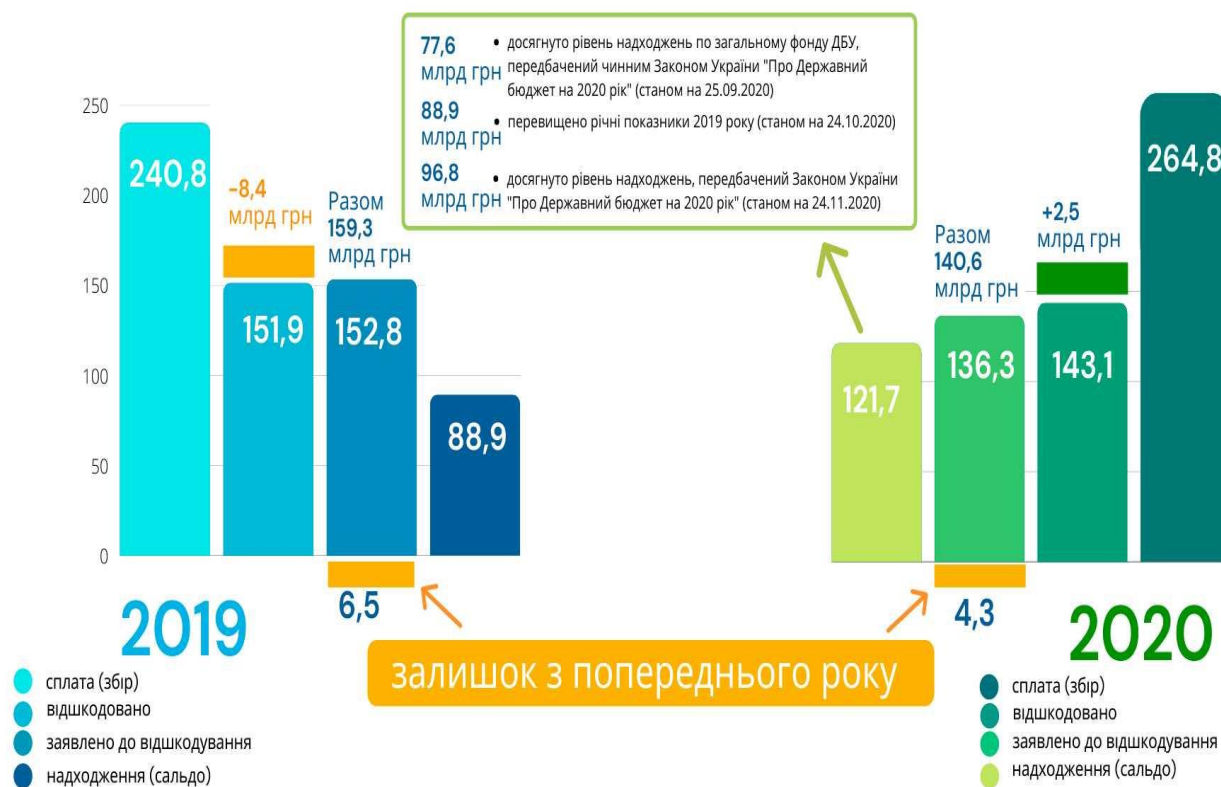

Рис. 2.6. Динаміка адміністрування ПДВ ДПС України [35]

Акцизний податок також має певне фінансове значення:

Рис. 2.7. Динаміка адміністрування акцизного податку ДПС України [35]

Деякі процеси перетворення відбувалися в службі:

1. Державна податкова служба діє як єдина юридична особа. До речі, це забезпечує реалізацію структурного маяка відповідно до угоди з Міжнародним валютним фондом.

2. У структурному відділі є чітке розуміння КРІ, а в 7 функціональних напрямках всього 43 показники. У процесі виконання завдань правила уніфікуються і не змінюються.

3. Нульова толерантність до корупції.

4. Переглянути кадрову політику для формування команди талантів-однодумців. Сформульовано план та стратегію управління персоналом на 2020-2023 роки.

Без партнерів, у тому числі зі світу бізнесу, інститути громадянського суспільства не досягнуть успіху. Тому була побудована нова система комунікації із зовнішнім середовищем.

Тому на початку червня була створена комунікаційна платформа оподаткування. Це новий формат, який підтримує ефективний діалог між компаніями та сервісами: своєчасне вирішення та вирішення проблем допомагає створити новий імідж сервісу. Цей формат забезпечує найкоротший шлях від точкової проблеми до системного рішення. Захищався, в тому числі і під час карантину. Загалом за час роботи було опрацьовано близько 400 колективних запитів.

Серед наших надійних партнерів: Асоціація платників податків України, збори, обов'язкові платежі, збори, обов'язкові платежі (АППУ), Федерація роботодавців України (ФРУ), Союз промисловців і підприємців України (УСПП), Комітет комерційного омбудсмена, Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА), Американська торгова палата (АСС) тощо.

Колектив Державної податкової служби пишається національними нагородами, здобутими їхніми працівниками, та відзнаками корпоративного світу. особливо:

- ефективна співпраця та стабільне партнерство з Асоціацією платників податків України, різниця між зборами, обов'язковими платежами, зборами та обов'язковими платежами;

- нагорода «Action Shadow Elimination», видана Федерацією роботодавців України;

- подякою Тимчасового спеціального комітету Верховної Ради України з

питань захисту прав інвестора.

Наразі податкова служба доходів надає потужну підтримку з боку провідних міжнародних експертів для поточних реформ: Управління технічної допомоги Казначейства США, Міжнародного валютного фонду, Європейського Союзу (Програма підтримки управління державними фінансами в Україні (EU4PFM), особливо Швеції) (Проект METS) та Національне податкове агентство Німеччини також співпрацює з Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD) та Європейською внутрішньою податковою адміністрацією (ЮТА) для обміну досвідом у сфері податкового менеджменту та впровадження найкращих світових практик. Усе це робить 2020 рік насиченим зовнішніми викликами. можливе успішне виконання основних завдань до служби в 2021 році, і ці результати заклали основу для позитивного прогнозу на 2021 рік.

Таким чином, за 2 місяці цього року можливе перевищення визначеного Мінфіном індикативного плану, який перевищить 3 мільярди гривень. Порівняно з відповідним періодом минулого року (коли не було обмежень перевірок та карантину) ці цифри зросли більш ніж на 10 мільярдів гривень. Тому ми очікуємо, що перший квартал цього року та весь надходження бюджету-2021 дадуть позитивні результати.

Діяльність Державної податкової служби у 2020 році спрямована на безумовне виконання завдань щодо отримання бюджетних платежів, удосконалення системи управління податками, зборами, обов'язковими платежами, зборами, обов'язковими платежами, зборами та платежами, боротьбу з ухиленням від сплати податків шляхом: методи: впровадження міжнародних стандартів та вдосконалених інструментів аналізу, ДПС як єдиної юридичної особи, запровадження єдиного податкового рахунку, зборів, обов'язкових платежів, зборів, обов'язкових платежів та зборів, єдиного внеску на загальнодержавний соціальний страхування (далі - єдиний внесок) для спрощення сплати платником податків зобов'язань зі сплати та забезпечення подання платниками єдиних внесків, платників податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів, у тому числі податковими агентами, а

контролюючим органам єдиної звітності з такого єдиного внеску та податку на доходи фізичних осіб.

Протягом звітного періоду Державна податкова служба активно працювала над ініціюванням законодавчих реформ, спрямованих на вдосконалення чинного податкового законодавства України з метою наближення його до законодавства ЄС, у тому числі співпрацювати з представниками іноземних органів влади.

Тому впровадження відповідних заходів сприятиме підвищенню ефективності роботи податкових органів, формуванню іміджу національної податкової служби як служби європейського зразка, що має високий рівень довіри населення, мінімізації корупції, покращенню обслуговування платників податків, зборів та обов'язкових платежів.

2.3. Аналіз ризиків функціонування фіскального простору України

Виявлення фіскальних ризиків та вдосконалення методів управління з метою врахування їх впливу на бюджетні показники та вжиття заходів щодо мінімізації є важливими способами покращення стійкості державних фінансів, забезпечення макроекономічної стабільності та повного та своєчасного фінансування ключового державного боргу.

З 2020 року світова економіка стикається з наслідком поширення COVID-19, який є глобальним викликом і ударом для більшості країн, включаючи Україну. Запровадження карантину та безпрецедентних заходів безпеки також негативно вплинуло на економічну ситуацію в країні, а отже – на виконання показників державного бюджету.

У березні 2020 року Україна, як і більшість країн світу, зазнала серйозного негативного економічного шоку через вжиття обмежувальних заходів щодо запобігання виникненню та поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом [40].

Запроваджені карантинні заходи вплинули як на попит (через зниження реальних доходів), так і на економіку пропозиції. Найбільше постраждала сфера послуг, споживчий попит був ослаблений, споживчі та корпоративні настрої погіршилися, а світова торгівля впала. Таким чином, у другому кварталі 2020 року економічна активність у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, у тому числі в Україні, була на довгостроковому низькому рівні (рис. 2.8).

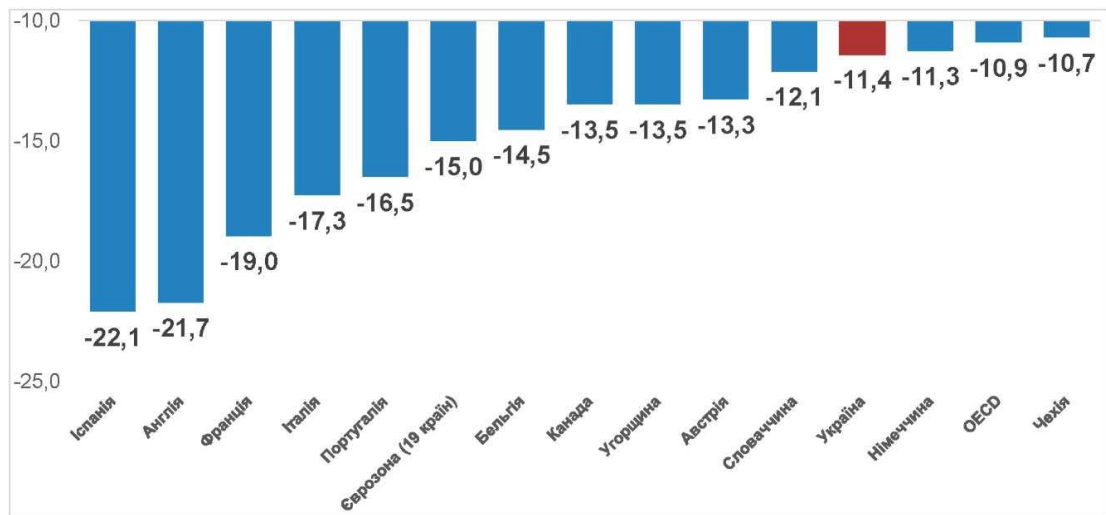

Рис. 2.8. Динаміка падіння темпів реального ВВП у другому кварталі 2020 країн Європи та України [40]

З огляду на вплив епідемії на світову економіку та торгівлю, а також на економіку України, у березні 2020 року Уряд України відкоригував прогноз основних макроекономічних показників на 2020 рік та переглянув «Національний бюджет України-2020». Закон" відповідно. .

Відповідно до положень Закону про бюджет про загальну оцінку фінскальних ризиків, особливо ризиків, пов'язаних зі змінами макроекономічного середовища, прогноз на 2021-2023 рр. містить оцінку можливих альтернативних сценаріїв розвитку в Україні. Як і базовий сценарій, це за наслідками Коронавірусна інфекція Поширення Covid-19. Розглянуто дві протилежні альтернативи [40]:

- оптимістично прогнозує, що завдяки активним заходам, що вживаються у всьому світі, буде швидко подолано поширення коронавірусної інфекції Covid-19, досвід, набутий під час боротьби з пандемією, та якісна переоцінка цінності системи дозволить бути значним Впливати на економічні зв'язки та розподіл

грошових потоків;

– криза, пов'язана з розгортанням другої хвилі коронавірусної інфекції Covid-19, призвела до помірного відновлення світової економіки і навіть до глобальної фінансово-економічної кризи, попереджають багато міжнародних та вітчизняних експертів.

Таблиця 2.3

Особливості /відмінності альтернативних сценаріїв прогнозу [40]

Сценарії	Особливість/Відмінність	Ймовірність справдження	Оцінка експертів
ОПТИМІСТИЧНИЙ	Швидке подолання поширення коронавірусної інфекції Ковід-19 завдяки заходам, які активно застосовуються по всьому світу. Досвід, здобутий за період боротьби з пандемією, та якісна переоцінка системи цінностей суттєво позначиться на економічних зв'язках та розподілі грошових потоків	Малоймовірна	близько 10 % опитаних експертів вважають, що відсутній ризик виникнення інших хвиль пандемії Ковід-19 в світі у 2020 - 2021 роках
КРИЗОВИЙ	Розгортання інших хвиль поширення коронавірусної інфекції Ковід-19 (у тому числі запровадження упродовж 2021 року карантинних заходів) та, як наслідок, помірне відновлення світової економіки або навіть розгортання глобальної фінансово-економічної кризи. Погіршення розвитку динаміки вітчизняної економіки, зважаючи на високу залежність України від зовнішньої економічної кон'юнктури. В основному розвиток економіки характеризуватиметься падінням зовнішньоекономічної та виробничої діяльності основних видів промисловості, звуженням вітчизняного ринку фінансових послуг, прискореними інфляційними та девальваційними процесами, погіршенням купівельної спроможності населення та низькою інвестиційною активністю в країні.	Значна ймовірність	близько 60 % в опитаних експертів вважають що у 2020 роках вірогідність реалізація ризику виникнення інших хвиль пандемії Ковід-19 в світі є високою, а у 2021 році близько чверті експертів вважають високою вірогідність реалізацію цього ризику.

За оптимістичним сценарієм очікується прискорення економіки з 2021 року і до кінця 2023 року перевищить рівень розвитку 2019 року на 11% (за базовим сценарієм – 8,7%). У середньому з 2021 по 2023 рік очікується зростання ВВП на рівні 5,2% на рік, а зростання прискориться до 5,6% у 2023 році (за базовим сценарієм середній показник становить 4,5%).

Основна відмінність цього сценарію від базового полягає в тому, що передбачається, що більшість країн швидко подолають негативні наслідки пандемії, що дасть змогу світовій економіці розвиватися більш енергійно. Порівняно з базовим сценарієм зростання попиту та цін сильніше сприятиме розвитку експортно-орієнтованих галузей в Україні.

Так само в цьому випадку, завдяки вживанню підтримуючих заходів,

очікується, що вітчизняна економічна система після епідемії з меншими втратами та швидше адаптується до нового середовища розвитку.

У цьому випадку збалансований розвиток допоможе утримати інфляцію трохи нижче тренду базового сценарію. Загалом, враховуючи сповільнення інфляції до 5,2% у 2023 році, середньорічний рівень споживчих цін (грудень-грудень попереднього року) з 2021 по 2023 рік очікується в середньому на рівні 6,2% за базовим сценарієм – до 5,3% .

Інший кризовий сценарій базується на припущеннях про розвиток інших хвиль коронавірусної інфекції (у тому числі протягом 2021 року, коли країна може відновити попит на карантинні заходи), і в результаті світова економіка увійшла в довгострокову економічну рецесію. Враховуючи значну експортну орієнтацію української економіки, низький попит і ціни на світовому ринку призведуть до уповільнення порівняно з базовим сценарієм зростання експорту товарів і послуг (до 1,9% у середньому протягом 2021-2023 рр., порівнянно до 5,8% за той же період%) В умовах уповільнення зростання імпорту (до 2,2% та 10,6% відповідно).

Через низку проблем, викликаних внутрішньою епідемією, більшість іноземних компаній на деякий час відклали плани експансії на ринки, що розвиваються, через високі інвестиційні ризики. Як наслідок, очікується, що чистий приплив прямих іноземних інвестицій буде вдвічі меншим, ніж за базовим сценарієм (у середньому 2 мільярди доларів США у 2021-2023 роках проти 4,1 мільярда доларів США за базовим сценарієм). Щодо чистого відтоку в 2021 році, ймовірно, динаміка продовжиться і в 2020 році.

Зниження прямих іноземних інвестицій та зовнішніх фінансових ресурсів тисне на знецінення гривні, що ускладнить завдання підтримки макроекономічної стабільності та негативно вплине на темп реформ. У цьому випадку можливим є прийняття економічної політики, спрямованої, в основному, на вирішення поточних проблем, що виявиться як необхідність компенсації наявних ознак нестабільності, підтримки потреб населення та подолання впливу пандемії, що чинитиме тиск на економіка. бюджет.

Доступ до внутрішніх довгострокових фінансових ресурсів також буде

обмежений на тривалий час. Тому за таких обставин інвестиційна стагнація призведе до зниження попиту внутрішнього ринку на інвестиційні продукти, уповільнення адаптації економіки до нової хвилі епідемій та зниження перспектив розвитку країни.

У цьому випадку прогнозоване за цим сценарієм зростання споживчих цін буде вищим за базовий (у середньому 7,9% на рік). Істотний внесок зробить очікування високої інфляції населення через паніку, особливо на продовольчому ринку. Крім того, у зв'язку з розвитком світової кризи зменшилася пропозиція імпорту, негативно позначиться і недостатня пропозиція товарів.

Водночас, незважаючи на нинішній високий попит, міграція робочої сили, особливо до країн ЄС, буде обмежена на більш тривалий період часу, а деякі мігранти не зможуть повернутися на роботу за межі України. Враховуючи тимчасове зростання безробіття безробітних у період ізоляції, це не лише вплине на рівень безробіття в Україні, а й уповільнить зростання грошових переказів із-за кордону.

Підтримка низької інвестиційної активності, коли традиційні джерела економічного зростання фактично вичерпані, а зовнішні умови розвитку складні (за песимістичним сценарієм Світової організації торгівлі, світова торгівля у 2022 році відновиться лише частково порівняно з допандемічним рівнем)) основний економічний фактор.

Тому до 2023 року рівень розвитку до пандемії не буде досягнутий. Реальний ВВП складе лише 94-95% від рівня 2019 року, а базовий сценарій на кінець 2023 року, як очікується, перевищить рівень розвитку 2019 року на 8,7%. За цієї обставини очікується падіння ВВП на 4-5% у 2021 році та подальший помірний річний темп зростання на 1,8% у 2022-2023 роках (у базовому сценарії, відповідно, зниження на 4,5%).

Крім альтернативних сценаріїв економічного розвитку, макроекономічне середовище може зазнати деяких потрясінь. Порівнюючи прогноз економічного та соціального розвитку на 2020-2022 роки з основними ризиками, визначеними в прогнозі економічного і соціального розвитку на 2021-2023 роки, дещо змінився перелік їх економічної природи, характеру та напряму впливу на

макроекономічні показники (додаток Г), особливо умови зовнішнього фінансування Погіршення та зростання безробіття можуть мати серйозний негативний вплив на економіку. Водночас ризик різкого зростання цін на енергоносії (особливо на нафту) у короткостроковій перспективі навряд чи виникне, що пов'язано з попередніми прогнозами.

Вплив комплексних макроекономічних показників на зміну показників бюджету розраховується за допомогою індивідуального коефіцієнта еластичності комплексного бюджету, який розраховується у перерахунку на фактичний ВВП (%).

Таблиця 2.4

Коефіцієнти еластичності окремих видів доходів бюджету за ВВП (у %) [40]

Змінні	Україна		Довідково: еластичність показників у наслідок зміни ВВП на 1% для країн ОЕСР
	Еластичність показника в наслідок зміни ВВП на 1% (в короткостроковому періоді)	Еластичність показника в наслідок зміни ВВП на 1% (в довгостроковому періоді)	
Доходи бюджету	0,7	1,2	-
ПДФО	0,7	0,9	1,3
ПДВ на імпорт	1,2	2,7	1,0
Податок на прибуток підприємств	1,6	1,7	1,5
Ввізне мито	1,7	0,9	1,0
Акцизний податок	0,7	0,6	1,0

Запровадження виваженої фіскальної політики та підвищення ефективності управління державним боргом позитивно вплинуло на динаміку боргу. На кінець 2019 року відношення державного боргу до ВВП становило приблизно 44,3%, а відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП – 50,3%.

РОЗДІЛ ІІІ

ПРАГМАТИКА РОЗШИРЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНИХ ПРАКТИК

Вектор розвитку європейської інтеграції та низький статус України в більшості світових фінансово-економічних рейтингів визначають вітчизняні практики, які для ефективного фіскального нагляду необхідно ретельно вивчати та запозичувати із зарубіжного досвіду. Широкі напрямки реформ бюджетного та податкового регулювання викладені в основних планових документах, а саме: спільна угода між Україною та Європейським Союзом, стратегія сталого розвитку «Україна-2020», угода про альянс Верховної Ради. фракцій в Україні, Кабмін-план України, України та Міжнародний меморандум МВФ тощо. Водночас сучасність потребує подальшого розвитку та більш детального аналізу перспектив свого розвитку. З одного боку, не весь досвід є вдалим, а з іншого боку, не весь досвід можна відразу втілити в українську реальність. Наприклад, податок на споживання, запроваджений у 2014 році щодо операцій з продажу цінних паперів та операцій з деривативами (наприклад, Європейська ініціатива), виявився недійсним, і Україна скасувала такі податки у 2015 році. Тому необхідно використовувати критичний метод для ретельного вивчення, аналізу доцільності застосування та оцінки термінів впровадження європейського досвіду, виходячи з поточних реалій, щоб сформувати ефективний фіскальний простір в Україні на основі покращення фіскальний нагляд.

Протягом останніх десяти років основною тенденцією в системі бюджетного та податкового регулювання України була відносно висока концентрація ВВП через державне управління. Традиційно, за класичним у світовій практиці методом, за ступенем концентрації ВВП зазвичай виділяють три основні моделі бюджетного та податкового нагляду – США, Європу та Скандинавію (соціальна спрямованість). Особливістю європейської моделі є те, що в доходах сектору державного управління ступінь централізації на стадії вторинного розподілу ВВП становить близько 35-50% ВВП [30].

Станом на кінець 2017 року до складу Європейського Союзу входило 28 країн, у тому числі 19 країн євросони. Всупереч спільній монетарній політиці

країн-членів єврозони, політику фіскального контролю ЄС можна охарактеризувати як «множинну інтеграцію». Згідно з установчими документами Європейського Союзу, виходячи з ринкових цін, дефіцит у розмірі 3% ВВП і державний борг у розмірі 60% ВВП є максимально допустимими. У разі надлишку розпочинається процедура врегулювання надлишкового дефіциту [41]. Європейська модель неоднорідна: якщо порівнювати країни, державний борг, рівні доходів і видатків у секторі державного управління значно різняться, а бюджетні дефіцити коливаються залежно від політичних та економічних циклів.

Протягом останніх двох десятиліть країни-члени пройшли три повних фіскальні цикли, пік витрат припав на 1995 рік, а потім на хвилю розширення ЄС 2004 року та глобальну фінансово-економічну кризу 2009 року, які супроводжувалися зростанням державного боргу (рис. 3.1). З малюнка видно, що державний борг ЄС зменшився на 6,6% з 2015 по 2017 рік. Слід зазначити, що протягом досліджуваного періоду середнє значення державного боргу ЄС становило 71%.

Зокрема, станом на четвертий квартал 2017 року найвищими рівнями державного боргу щодо ВВП є Греція (178,6%), Італія (131,8%), Португалія (125,7%), Бельгія (103,1%) та Іспанія (98%, 3%). Найменшу заборгованість мають Естонія (9%), Люксембург (23%), Болгарія (25,4%), Чехія (34,6%) та Румунія (35%).

За останній рік державний борг ЄС скорочується. Середній бюджетний дефіцит ЄС на кінець 2017 року становив 1% у порівнянні з 1,6% на кінець 2016 року [42].

Найбільший ступінь фіскального дисбалансу в секторі державного управління був у 2009 році — доходи впали на 43,6% ВВП, різко зросли видатки, становивши 50,3% ВВП, а дефіцит склав рекордні -6,7% ВВП. Тому існує нагальна потреба в бюджетній інтеграції — збільшення доходів та/або скорочення видатків для збалансування бюджету.

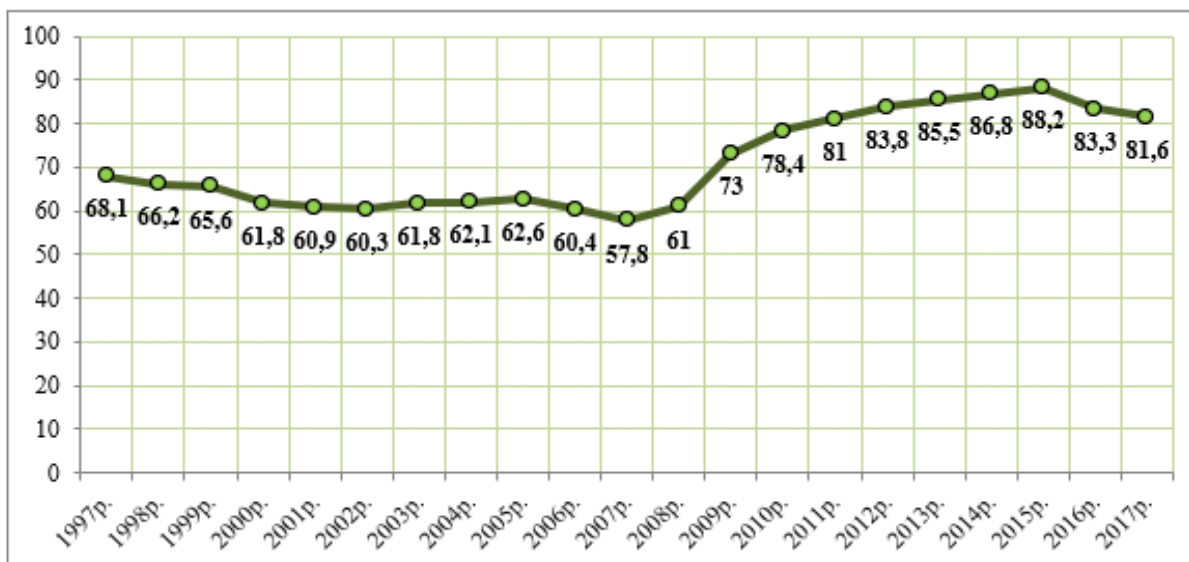

Рис. 3.1. Динаміка державного боргу ЄС у % до ВВП [30, 43]

Світова фінансово-економічна криза посилила борговий тягар національного бюджету. Під час рецесії загальний державний борг швидко зріс з 57,8% ВВП наприкінці 2007 року до 73,0% ВВП наприкінці 2009 року, що на 15,2% за два кризові роки. У 2014 р. зростання боргу продовжувало сягати 86,8% ВВП (див. рис. 3.1).

Отже, можна зробити висновок, що на Україну припадає помірна частка централізації ВВП через сектор державного управління, що відповідає усталеній практиці країн Східної Європи. Розподіл доходів державного бюджету на всіх рівнях свідчить про домінуюче становище центрального уряду.

Структура доходів сектору державного управління в 28 країнах ЄС і 19 країнах ЄС складається з оподаткування (58,8% і 55,5% у 2014 році) і соціальних внесків (29,8% і 33,3%), а також виробництва ринкової продукції та використання продукції для неринкового виробництва (по 6,9%), доходів від власності (2,2% і 2,0%) та інших (2,4% і 2,3%) доходів [44].

У 28 країнах ЄС і 19 країнах ЄС протягом останніх років спостерігається чітка тенденція до перенесення податкового тягара з мобільних факторів виробництва — капіталу та праці — на споживання. Податкові ставки для прямих податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів були знижені (табл. 3.1), що, природно, орієнтовано на реальність фіскальної

політики України – непрямі податки, збори, обов'язкові платежі, збори та обов'язкові платежі підвищили ставки податку. (в основному за рахунок податку на додану вартість) та податку на споживання алкоголю та тютюнових виробів).

Таблиця 3.1

Верхні граничні податкові ставки податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств країн-членів ЄС, %

Країни ЄС	Податок на доходи фізичних осіб						Податок на прибуток підприємств					
	1995	2000	2005	2010	2015	2016	1995	2000	2005	2010	2015	2016
Австрія	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	34,0	34,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Бельгія	60,6	60,6	53,7	53,7	53,8	53,8	40,2	40,2	34,0	34,0	34,0	34,0
Болгарія	50,0	40,0	24,0	10,0	10,0	10,0	40,0	32,5	15,0	10,0	10,0	10,0
Греція	45,0	45,0	40,0	49,0	46,0	48,0	40,0	40,0	32,0	24,0	26,0	29,0
Данія	65,7	62,3	62,3	55,4	55,6	55,8	34,0	32,0	28,0	25,0	24,3	23,5
Естонія	26,0	26,0	24,0	21,0	21,0	20,0	26,0	26,0	24,0	21,0	21,0	20,0
Ірландія	48,0	44,0	42,0	47,0	48,0	48,0	40,0	24,0	12,5	12,5	12,5	12,5
Іспанія	56,0	48,0	45,0	43,0	52,0	46,0	35,0	35,0	35,0	30,0	30,0	28,0
Італія	51,0	45,9	44,1	45,2	47,9	48,9	52,2	41,3	37,3	31,4	31,4	31,4
Кіпр	40,0	40,0	30,0	30,0	35,0	35,0	25,0	29,0	10,0	10,0	12,5	12,5
Латвія	25,0	25,0	25,0	26,0	24,0	23,0	25,0	25,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Литва	33,0	33,0	33,0	15,0	15,0	15,0	29,0	24,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Люксембург	51,3	47,2	39,0	39,0	43,6	43,6	40,9	37,5	30,4	28,6	29,2	29,2
Мальта	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
Нідерланди	60,0	60,0	52,0	52,0	52,0	52,0	35,0	35,0	31,5	25,5	25,0	25,0
Німеччина	57,0	53,8	44,3	47,5	47,5	47,5	56,8	51,6	38,7	30,2	30,2	30,2
Польща	45,0	40,0	40,0	32,0	32,0	32,0	40,0	30,0	19,0	19,0	19,0	19,0
Португалія	40,0	40,0	40,0	45,9	56,5	56,5	39,6	35,2	27,5	29,0	31,5	29,5
Румунія	40,0	40,0	16,0	16,0	16,0	16,0	38,0	25,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Словаччина	42,0	42,0	19,0	19,0	25,0	25,0	40,0	29,0	19,0	19,0	22,0	22,0
Словенія	50,0	50,0	50,0	41,0	50,0	50,0	25,0	25,0	25,0	20,0	17,0	17,0
В. Британія	40,0	40,0	40,0	50,0	45,0	45,0	33,0	30,0	30,0	28,0	21,0	20,0
Угорщина	44,0	44,0	38,0	40,6	16,0	16,0	19,6	19,6	17,5	20,6	20,6	20,6
Фінляндія	62,2	54,0	51,0	49,0	51,5	51,6	25,0	29,0	26,0	26,0	20,0	20,0
Франція	59,1	59,0	53,5	45,4	50,3	50,3	36,7	37,8	35,0	34,4	38,0	38,0
Хорватія	42,9	41,3	53,1	50,2	47,2	47,2	25,0	35,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Чехія	43,0	32,0	32,0	15,0	22,0	22,0	41,0	31,0	26,0	19,0	19,0	19,0
Швеція	61,3	51,5	56,6	56,6	56,9	57,0	28,0	28,0	28,0	26,3	22,0	22,0
ЄС, середня	47,2	44,6	40,4	38,6	39,4	39,3	35,0	32,0	25,3	23,2	22,9	22,8
Євро-зона, середня	46,9	45,2	40,6	39,7	42,3	42,1	35,8	33,3	26,7	24,5	24,8	24,6

Україна знаходиться в контексті європейських тенденцій, про що свідчать такі фактори:

1. Ставки прямого податку, ставки, обов'язкові ставки, ставки витрат та обов'язкові ставки в основному призначені для зменшення та розширення бази оподаткування, зокрема:

- ставку податку на прибуток підприємств поступово знижували з 25% у 2004 році до 18% у 2018 році;

- базова ставка податку на доходи фізичних осіб у 2018 році становить 18%. Дивіденди та роялті оподатковуються за ставкою 5%, 9% і 18%, спадщина-0%, 5% і 18%;

- пенсійний податок понад 10-18% місячного прожиткового мінімуму;
- з 2014 року стягується військовий збір у розмірі 1,5%.

2. Збільшено та розширено базу оподаткування щодо непрямих податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів, зокрема:

- збережено ставку податку на додану вартість на рівні 20%, але при цьому у 2015 році введено ставку податку на додану вартість у розмірі 7% для постачання ліків та виробів медичного призначення;

- поступово зростає ставка податку на споживання;

- єдині ставки імпорتنих тарифів, особливо для транспортних засобів.

Порівняльний аналіз ставок у табл. 3.1 видно, що Україна перебуває в європейському тренді щодо ставок податків. Варто зазначити, що внутрішні процентні ставки більшості країн-членів ЄС, як правило, нижчі за існуючі процентні ставки.

В умовах глобальної фіскальної консолідації необхідне збільшення надходжень від податку на додану вартість досягається шляхом розширення бази оподаткування або підвищення поточних стандартів/зниження податкових ставок. Однак нещодавні дослідження показали, що порівняно з домогосподарствами з низьким рівнем доходу істотне зниження ставки податку на додану вартість Європейським Союзом насправді приносить користь більш заможним домогосподарствам. Цей документ особливо підходить для зниження ставки податку на додану вартість харчування в ресторанах, готельних номерів та культурних об'єктів (включаючи книги, квитки в театри та кіно). Експерти вважають, що найкращий спосіб досягти справедливості та соціальних цілей в ЄС – це скасувати багато пільгових тарифів і замінити їх більш адресними заходами допомоги на основі рівня доходів та податкових кредитів. Тому існування зниженої процентної ставки в Україні наразі є розумним і оптимальним.

Слід зазначити, що зміни в податковій системі ЄС відбуваються регулярно. Детальні податкові реформи забезпечують стабільність державних фінансів, економічне зростання, зайнятість і конкурентоспроможність, а також справедливий розподіл доходів. Аналітична база даних Європейської комісії

дозволяє відстежувати кількість податкових реформ у 28 країнах-членах ЄС. У період з 2010 по 2017 рік було проведено 1288 податкових реформ, які передбачають негайне або поступове підвищення або зниження податкових ставок та/або баз, а також запровадження/скасування податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів. До 60 реформ відбулося в Іспанії (78), Австрії (70), Угорщині (62). Люксембург (21 пункт), Кіпр (25 пунктів), Болгарія (27 пунктів), Німеччина та Литва (по 29 пунктів) здійснили щонайменше або не більше 30 реформ. У середньому відбувається 42 реформи [30].

Варто зазначити, що основні статті бюджету соціального захисту населення є найбільшими та найважливішими статтями серед усіх держав-членів ЄС, на них в середньому припадає понад 40,0% загальних видатків сектору державного управління. Після кризи 2008 року їхня середня частка ВВП значно зросла з нинішніх 17,5% до 19,6%, у тому числі з 18,0% ВВП єврозони до 20,2%. У той же час витрати сильно відрізняються між країнами – від Латвії (11,3), Литви (11,4), Румунії (11,5), Кіпру (11,9) до 12% ВВП до Італії (21, 0), Австрії (21,4) , Швеція (22,6), Франція (24,5), Фінляндія (24,9) та Данія (25,1). Основною статтею видатків на соціальний захист є план для людей похилого віку – у середньому їх витрати в країнах ЄС 28 та ЄС 19 становили 10,4% та 10,9% ВВП відповідно. Витрати на соціальний захист, охорону здоров'я та державні функції перерозподілили в середньому одну третину ВВП європейських країн [45].

В Україні також найбільшу частку становлять видатки на соціальний захист та соціальне страхування. Доведено соціальну спрямованість бюджету та великі витрати на освіту та охорону здоров'я, які потребують реформування та розширення самофінансування. Варто зазначити, що пенсійні витрати в Україні є одними з найвищих у світі, але насправді вони не забезпечують належного рівня добробуту людей похилого віку.

Структура видатків, найбільш близька до економічного розвитку 28 країн ЄС та України з 2010 по 2017 роки, включає основні статті, наведені в таблиці.

3.2 На решту проектів припадає менше 2,0% ВВП.

Таблиця 3.2

**Структура видатків сектору загального державного управління
окремих країн-членів ЄС та України в 2010-2017 рр., % ВВП [46]**

	в тому числі:						Всього
	соціальний захист	охорона здоров'я	освіта	загально-державні функції	економічна діяльність	оборона	
ЄС-28	19,4	7,2	5,1	6,8	4,6	1,5	49,0
ЄЗ-19	19,9	7,3	4,9	7,1	4,8	1,3	49,6
Словенія	18,5	6,9	6,5	6,3	7,1	1,2	51,7
Угорщина	17,0	5,2	5,0	9,6	6,6	0,9	49,5
Польща	16,2	4,8	5,5	5,7	5,2	1,6	43,7
Чехія	13,1	7,4	5,1	5,1	6,3	0,9	42,8
Словаччина	12,4	7,4	4,7	4,9	3,7	1,4	41,0
Румунія	12,8	3,8	3,3	4,8	6,7	0,9	37,6
Болгарія	13,0	4,5	3,6	3,9	5,1	0,9	36,4
Україна	9,1	4,0	7,0	4,0	4,0	2,4	30,5

Сьогодні з українською економікою тісно пов'язаний пошук найкращої моделі стимулювання соціально-економічного розвитку та поживлення інвестиційно-інноваційного процесу через державне споживання (державні закупівлі, державні закупівлі) та податкові стимули. ЄС активно використовує податкові інструменти для стимулювання досліджень і розробок [47].

В Україні досвід використання соціальної, галузевої та регіональної допомоги надзвичайно складний. Коефіцієнт амортизації основних засобів в Україні зріс з 74,9% до 77,3% у 2010-2013 рр., а наприкінці 2016 р. досяг 83,5% (в основному транспорт).

Наразі метою є зменшення кількості пільг для забезпечення рівного фіскального простору [48]. З 2015 року соціальна ставка дисконту для шахтарів і спецпенсій становить 10%, а податок на прибуток підприємств більшості галузей скасовано – 5% податку для ІТ-індустрії, легкої промисловості та суднобудування скасовано. А авіаційна промисловість, компанії, що надають готельні послуги, кінозйомку, машинобудування тощо для агропромислових комплексів, суб'єкти інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки також позбавлені пільгових ставок. З 2016 року документ планування між Україною та Міжнародним валютним фондом передбачає перехід сільського господарства від спеціальної системи податку на додану вартість до загальної системи податку на додану вартість. Фінансово-економічні розрахунки довели,

що цей перехід зараз застосовний лише до рослинництва. В ЄС підтримка сільського господарства базується на цільових бюджетних субсидіях, а не на податкових пільгах.

Тим не менш, багато в чому провідний європейський досвід бюджетного та податкового регулювання в Україні впроваджено, особливо в таких сферах [49]:

- скласти бюджет (2001) та податкове законодавство (2011);
- у процесі складання бюджету використовувати метод планової цільової планування для планування, середньострокового бюджетного прогнозування та планування,
- реформа фіскальної децентралізації, розпочата у 2015 році;
- податкові ставки трьох основних податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів відповідають європейському рівню;
- єдине оподаткування та облік для цілей податку на прибуток підприємств;
- з 1 липня 2015 року З запровадив обов'язок створення розрахункового бізнес-реєстру (касового апарату) для платника єдиного податку з грошовим доходом понад 1 млн. грн. на рік;
- започатковано проведення допорогових (обсягом до 200 тис. грн. для товарів та 1,2 млн. грн. для робіт) державних закупівель в електронній формі, що сприяло оптимізації, підвищенню оперативності та ефективності процедур, зниженню трансакційних витрат – економії бюджетних коштів, скороченню документообігу, зменшенню часу та можливостей для корупції;
- відкритий доступ до реєстру нерухомості та реєстру транспортних засобів;
- запровадити електронні послуги для платників податків, збори, обов'язкові платежі, збори та обов'язкові платежі, включаючи електронне подання звітності та електронних митних декларацій;
- запуск електронних сервісів для забезпечення прозорості державних фінансів, системи електронних закупівель ProZorro тощо.

Водночас більшість позитивних змін потребує подальшого доопрацювання та розвитку.

У контексті створення сприятливого фіскального простору головним завданням проєвропейських реформ є зниження масштабів тіньової економіки, контрабанди та корупції до мінімального та економічно безпечного рівня [50]. У сфері відповідальності окремих центральних органів виконавчої влади заходи щодо вирішення цієї проблеми:

1. Підготуватися до технічного розвитку запровадження європейських інструментів соціальної справедливості в майбутньому: довести податки на нерухомість до ринкової вартості; непрямі методи контролю доходів і витрат фізичних осіб; вибір ставки податку на доходи фізичних осіб залежить від сімейного стану платника податків та кількість дітей, Витрати, обов'язкові платежі, витрати, обов'язкові платежі; розширити прогресивну ставку податку на доходи фізичних осіб тощо.

2. Подальше заповнення даних та розширення функцій електронних сервісів даних-прозорість використання державних коштів.

3. Перевести всі державні закупівлі в електронну форму та заощадити за рахунок зниження трансакційних витрат.

4. Гармонізувати процедури закупівель відповідно до міжнародних стандартів СОТ та ЄС.

5. Зменшення платників податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів, обов'язкових платежів та адміністративних витрат фіскальних органів, а також інституційна реформа ДФС України.

6. Завдяки подальшому розвитку електронних послуг, зокрема розширення функцій сервісу «електронний офіс платника», буде вдосконалено електронну систему управління податком на додану вартість з точки зору розширення, щоб автоматизувати управління податками, зборами, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів та спрощення податкової реєстрації, Оголошених у відкритому доступі черги електронної реєстрації заявників та одержувачів бюджетного відшкодування ПДВ;

7. Зменшити кількість оригіналів документів, що використовуються для підтвердження витрат з метою оподаткування прибутку підприємств, до єдиних рахунків-фактур (рахунків-фактур), підписаних обома сторонами договору поставки.

8. Поліпшити контроль і перевірку за допомогою таких методів: Основною метою ключових контрольно-правових органів є виявлення збитків, завданих планами ухилення від сплати податків, саботажу та компенсації державі; зосередженість на контролі та перевірці ненадійних платників для зменшення тиску на чесних платників. Удосконалення контролю та перевірки в рамках антикризових заходів є особливо важливим, оскільки запобігає надмірному тиску на сумлінних платників. Адже надмірний податковий тиск гальмує розвиток підприємств і позбавляє їх підприємницької ініціативи. Проте ненадійним платникам податків необхідно приділяти більше уваги, не лише вживати превентивних заходів для зниження ризику несплати податків, зборів, обов'язкових платежів, зборів та обов'язкових платежів, а й застосовувати більш жорсткі та ефективні механізми. Посилення такої роботи з перетворення платників податків з нечесних на чесних платників податків, збори, обов'язкові платежі, збори та обов'язкові платежі дозволить збільшити податкові надходження без посилення податкового тиску на тих, хто вже сплатив.

9. Забезпечити фіскальну стабільність країни шляхом вибору найкращої моделі фіскальної політики, яка відповідає внутрішнім умовам, особливо шляхом:

- посилення загальної фіскальної дисципліни, що досягається шляхом запровадження фіскальних правил (можливе впровадження правил країн ЄС та адаптація до внутрішніх умов);

- законодавство щодо закріплення поступового переходу до економічно обґрунтованого рівня державного та гарантійного боргу України на рівні 35-40% ліміту ВВП;

- нехай Міжнародний валютний фонд виступає як незалежне агентство для контролю за дотриманням фіскальних правил;

- забезпечити нагляд за фінансовими ризиками державних підприємств.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження формування фіскального простору України ми маємо можливість зробити наступні узагальнення.

1. Проаналізувавши етимологію та природу існуючої у світовій та вітчизняній економічній літературі категорії «простір (середовище)», можливі варіанти, тлумачення поняття «економічний простір (середовище)», пояснення етимології поняття «економічний простір (середовище)». Слово «фіск» і характер фіскальної політики підтверджує визначення «фіскальний простір (середовище)» у системній інтерпретації.

Тому, на нашу думку, в інституційному розумінні фіскальний простір (середовище) є середовищем реалізації фінансових відносин, які виникають внаслідок специфічних взаємодій між окремими особами та їх групами та державою чи державними інституціями з точки зору розподілу та перерозподілу. Національний та глобальний рівень (за багатовимірністю моделі взаємодії, формою її реалізації, статусом, роллю, становищем та інтересами учасників) здійснює управління доходами, видатками та борговими зобов'язаннями країни у відповідному циклі та її економічним розвитком.

2. З урахуванням очікуваних надходжень у 2022 році надходження до державного бюджету зростуть, особливо за рахунок:

- Податок на додану вартість товарів, ввезених на митну територію України, становить 82,5 млрд грн, або 33,0%, і очікується, що імпорт товарів КМУ зросте на 9,7%. А зниження курсу гривні до долара США на 7,8%, що свідчить про значний ризик неотримання запропонованої суми податку;

- Очікується, що податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (машинобудування, послуги) з урахуванням бюджетного відшкодування 19,8 млрд ОАЕ, або 17,9%, до 2021 року підвищить середню споживчу ціну на 20,1%;

- Рента надра для видобутку природного газу становить 7,9 млрд ОАЕ, або 51,8%, в основному за рахунок зростання прогнозованої середньорічної ціни на імпортований природний газ на 48%. Прогнозована ціна природного газу для побутових споживачів та виробників теплової енергії становить 36,9%;

- імпорнтні тарифи становлять 2,7 млрд грн, або 9,8%, а КМУ на імпорнт товарів очікується на 9,7%. А зниження курсу гривні до долара США на 7,8%, що свідчить про можливість збільшення прогнозованої суми цих надходжень.

Платіжні надходження, які контролюються Державною податковою службою, склали 61,8% надходжень зведеного бюджету України. Дохід (баланс) загального бюджету України у 2020 році – 848 млрд грн. Це на 15,7% більше, ніж у 2019 році (115,1 млрд грн).

До державного бюджету надійшло (залишок) 567,4 млрд грн, що на 21,5% більше, ніж у 2019 році (100,5 млрд грн). Доходи та видатки (залишок) загального фонду державного бюджету – 507,5 млрд грн, спеціального фонду – 59,9 млрд грн [35].

Орієнтовне завдання Міністерства фінансів України (Загального фонду державного бюджету) перевищує 10,7% (49,2 млрд грн).

За січень-квітень 2020 року до загального фонду держбюджету надійшло 137,5 млрд грн, що на 11,7 млрд менше очікуваного (149,2 млрд грн). Порівняння: з травня по грудень 2020 року із загального фонду Національного бюджету передбачено 370 млрд грн, що на 60,8 млрд грн більше плану (309,2 млрд грн).

3. Відповідно до положень Закону про бюджет про загальну оцінку фіскальних ризиків, особливо ризиків, пов'язаних зі зміною макроекономічного середовища, прогноз на 2021-2023 роки передбачає оцінку можливих альтернативних сценаріїв розвитку в Україні. Базовий сценарій враховує зараження коронавірусом як наслідок поширення Covid-19.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aizenman J., Jinjarak Y., Nguyen Hien Thi Kim, Park D. Fiscal space and government-spending and tax-rate cyclically patterns: A cross-country comparison, 1960-2016. *Journal of Macroeconomics*. 2019. Vol. 60. pp. 229-252. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2019.02.006>.
2. Barroy H., Sparkes S., Dale E. Assessing fiscal space for health expansion in low-and-middle income countries: a review of the evidence. Health financing working paper. 2016. 3. WHO. URL: <http://surl.li/gavr>.
3. Behera D. K., Dash U. Prioritization of government expenditure on health in India: A fiscal space perspective. *Socio-Economic Planning Sciences*. 2019. Vol. 68. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.seps.2018.11.004>.
4. Botev J., Fournier J., Mourougane A. Reassessment of Fiscal Space in OECD Countries OECD Economics Department Working Papers. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/fec60e1b-en>.
5. Cassimon D., Campenhout B. V., Ferry M., Raffinot M. Africa: Out of debt, into fiscal space? Dynamic fiscal impact of the debt relief initiatives on African Heavily Indebted Poor Countries (HIPC). *International Economics*. 2015. Vol. 144. pp. 29-52. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.inteco.2015.04.007>.
6. Chebbi A. How to enlarge the fiscal space and gain efficiency when adopting automatic fuel pricing mechanisms? The Tunisian case. *The Quarterly Review of Economics and Finance*. 2019. Vol. 73. pp. 34-43. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.qref.2017.11.004>.
7. Ghosh A. R., Ostry J. D., Qureshi M. S. Fiscal space and sovereign risk pricing in a currency union. *Journal of International Money and Finance*. 2013. Vol. 34. pp. 131-163. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2012.11.008>.
8. Heer B., Polito V., Wickens M. R. Population aging, social security and fiscal limits. *Journal of Economic Dynamics and Control*. 2020. Vol. 116. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2020.103913>.
9. Kaddar M., Saxenian H., Senouci K., Mohsni E., Sadr-Azodi N. Vaccine procurement in the Middle East and North Africa region: Challenges and ways of

- improving program efficiency and fiscal space. *Vaccine*. 2019. Vol. 37. Iss. 27. pp. 3520-3528. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2019.04.029>.
10. Kose M., Kurlat S., Ohnsorge F., Sugawara N. A cross-country database of fiscal space. 2017. Policy Research Working Paper, 8157 URL:<http://documents.worldbank.org/curated/en/601211501678994591/pdf/WPS8157.pdf>.
11. Lozano-Espitia I., Julio-Roman J. M. Debt limits and fiscal space for some Latin American economies. *Latin American Journal of Central Banking*. 2020. Vol. 1. Iss. 1-4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.latcb.2020.100006>.
12. Moses M., Haakenstad A., Dieleman J. Estimating fiscal space for health: pitfalls and solutions - Authors' response. *The Lancet HIV*. 2019. Vol.Iss. 7. pp. e421-e422. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2352-3018\(19\)30132-8](https://doi.org/10.1016/S2352-3018(19)30132-8).
13. Ortiz I., Cummins M., Karunanethy K. Fiscal Space for Social Protection and the SDGs: Options to Expand Social Investments in 187 Countries Geneva: ILO. 2017. URL: <http://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDFaction?ressourceId=51537>.
14. Sterck O. Estimating fiscal space for health: pitfalls and solutions. *The Lancet HIV*. 2019. Vol. 6. Iss. 6. pp. e345-e346. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2352-3018\(19\)30131-6](https://doi.org/10.1016/S2352-3018(19)30131-6).
15. Василевська Г. В. Основи теорії формування оптимального фіскального простору. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. №4(40). С.109-116.
16. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія : підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Х. : Право, 2012. 312 с.
17. Криган Ю. М. Сутність та архітектоніка фіскального простору держави. *Modern Economics*. 2020. №23. С.74-79.
18. Базилевич В. Д. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів. *Фінанси України*. 2013. №5. С. 19-30.
19. Бардась В. Фіскальне регулювання природокористування в Норвегії та Україні: перспективи подолання інституціональних розривів. *Економіст*. 2012. №1. С. 51 – 54.

20. Бурлуцький Б. В. Формування ефективного податкового середовища господарювання підприємств. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01. Луганськ: Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України, 2004. URL: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=7863
21. Гордієнко Є. С. Оптимізація податкового середовища підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24216.doc.htm
22. Мирошниченко Ю. О. Дослідження взаємозв'язку соціальної відповідальності бізнесу та інституційного середовища України. URL: <http://me.fem.sumdu.edu.ua/docs/d089.pdf>
23. Ковбатюк М. В. Вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на процес функціонування та адаптації підприємств. URL: www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?...2...PDF/...pdf
24. Кот. О. В. Інноваційні перспективи інтеграції дослідницького сектору України у рамках програми ЄС. Матеріали XXIV Київського міжнародного симпозіуму з наукознавства та науково-технічного прогнозування : «Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення». Київ: Фенікс, 2011. С. 141-143.
25. Кремень В. Г. Критерії простір і середовище: особливості модельного подання та освітнього застосування. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/1188/1/Art100Text-3.pdf>
26. Крисоватий А. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів. *Фінанси України*. 2011. №9. С. 18-32.
27. Латинський словник : латинсько-український/українсько-латинський словник. К.: Чумацький Шлях, 2009. 617 с.
28. Мельник М. І. Інституційні деформації фіскального середовища великих платників податків в Україні: вплив на розвиток бізнесу. *Інституційні проблеми економіки : соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 3 (119). С. 3-8.
29. Петрицька О. Місце стратегічного фінансового аналізу у формуванні фінансової стратегії підприємства. *Проблеми і перспективи економіки і*

- управління : *Фінансові ресурси: проблеми формування та використання*. 2016. №1 (5). С. 230-234.
30. Формування фіскального простору України в умрвах глобалізаційних дисбалансів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 588 с.
31. Удосконалення податкової системи України в контексті викликів та загроз, спричинених поширенням КОВІД-19 / авторський колектив, за заг. ред. О. Драган, С. Брехова, О. Нагорічної. Ірпінь: НДІ фіскальної політики, 2020. 96 с.
32. Overview. URL:: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>
33. Fight against COVID-19 and economy: Government action plan released. URL: <https://www.ukrinform.net/rubric-economy/3004619-fight-against-covid19-and-economy-government-action-plan-released.html>
34. Висновки за результатами експертизи проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік». К: Рахункова палата, 2020. 68 с.
35. Публічний звіт ДПС за 2020 рік. URL : [economy-government-action-plan-released.html](https://www.ukrinform.net/rubric-economy-government-action-plan-released.html)
36. Кашпур Л. М. Удосконалення податкової політики в умовах розвитку громадянського суспільства в Україні: дис. канд.екон.наук. Київ. 2016. 207 с.
37. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 371 с.
38. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в двух частях. Харьков: Легас, 2004. Т. 1: Генезис налогового регулирования. 665 с.
39. Макроекономіка та макроекономічна політика: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 699 с.
40. Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники державного бюджету в 2021 році. К: Міністерство фінансів України. 2020. 68 с.
41. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01. URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>
42. Названо країни Євросоюзу з найбільшим держборгом. URL : <https://ua.korrespondent.net/business/economics/3964715-nazvano-krainy-yevrosouizu-z-naibilshym-derzhborhom>

43. Annual government finance statistics. Total general government revenue. URL : Eurostat Database, European Commission. – Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
44. Taxation Reforms Database URL : European Commission, Economic and Financial Affairs, Economic databases and indicators. - Access mode: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/taxation_reforms_database/index_en.htm
45. Alstadsæter A. Patent Boxes Design, Patents Location and Local R&D. URL : A. Alstadsæter, S. Barrios, G. Nicodeme, A. M. Skonieczna, A. Vezzani. Taxation paper № 57. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_57.pdf
46. Лондар Л.П. Можливості адаптації міжнародного досвіду управління державним боргом в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/upravl_borg-e3b9d.pdf
47. A Study on R&D Tax Incentives: Final report. CPB in consortium with CAPP, CASE, CEPII, ETLA, IFO, IFS, IHS. Taxation paper № 52. URL : http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_52.pdf
48. Крисоватий А.І. Податкові аспекти соціального добробуту в Україні. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 2. С. 7-17.
49. Клепанчук О.Ю. Фіскальна політика як інструмент регулювання економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24. С. 250-256.
50. Проскура К.П. Зарубіжний досвід організації податкового адміністрування. URL : http://soskin.info/userfiles/file/2012/EC_7-8_2012/Proskura.doc
51. Tax policy reforms 2020. OECD and selected partner economies. URL : <https://www.oecd.org/tax/tax-policy-reforms-26173433.htm>.
52. Tax and fiscal policy response to the corona-virus crisis: strengthening confidence and resilience. URL : <https://www.oecd.org/ctp/tax-policy/tax-and-fiscal->

[policy-in-response-to-the-coronavirus-crisis-strengthening-confidence-and-resilience.htm](#).

53. Tax policy responses to COVID-19. Data. URL : <https://www.oecd.org/tax/>.
54. Неповна сплата податку на нерухоме майно. У Мінфіні порахували втрати місцевих бюджетів. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2020/05/22/660854/>.
55. Сімонова Л., Букреєва О. Квартира без землі - що голова без тулуба. Електронний ресурс. URL : <https://zn.ua/ukr/finances/kvartira-bez-zemli-shcho-holova-bez-tuluba.html>.
56. Статистика. Макроекономічні показники. НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/statistic/macro-indicators#4>.
57. Варналій З. С. Податкова система України: проблеми функціонування та шляхи реформування. *Економіка і регіон*. 2017. № 5. С. 5-9.
58. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка України*. 2016. № 1. С. 35-51.
59. Tax policy and inclusive growth. URL : <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2020/12/04/Tax-Policy-and-Inclusive-Growth-49902>.
60. Tax design for inclusive economic growth. URL : <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/tax-design-for-inclusive-economic-growth-web-brochure.pdf>.